

Att bära "rätt" folkdräkt

En kvalitativ studie av uppfattningar om
folkdräktsval

Ingrid Sjöberg

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen i
Kulturvård, Ledarskap i slöjd och kulturhantverk

15 hp

Institutionen för kulturvård
Göteborgs universitet

2016:16

Att bära "rätt" folkdräkt
En kvalitativ studie av uppfattningar om folkdräktsval

Ingrid Sjöberg

Handledare: Anneli Palmsköld

Kandidatuppsats, 15 hp
Ledarskap i slöjd och kulturhantverk
Lå 2015/16

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
Department of Conservation
P.O. Box 130
SE-405 30 Göteborg, Sweden

www.conservation.gu.se
Ph +46 31 786 47 00
Fax +46 31 786 47 03

Bachelor's programme in Leadership and Handicraft
Graduating thesis, BA/Sc, 2016

By: Ingrid Sjöberg
Mentor: Anneli Palmsköld

Wearing the right folk costume
A qualitative study of perceptions about choice of folk costume

ABSTRACT

The aim of this study is to identify how people active in the field of folk dress in Skåne view the appropriateness of costume choices regarding different localities. The major objective of the present study is to clarify the perceptions of the informants about how a folk costume can be right for one person to wear but inappropriate for another. The empirical data was conducted through qualitative interviews with 4 hand-picked people based on their folk costume knowledge. The interviews were recorded on audio tape.

Regarding the choice of costume, the most crucial factor is the connection of the wearer to the locality the dress comes from. All informants believed that there is no rule about which costume to wear that should be followed and that it is possible to choose the costume from a different city than the city a person in question is connected to. However such a choice requires a motivation for why the wearer has chosen to select a different outfit than the one from their respective region. The reason for why an explanation is needed seems to stem from the fact that the costume is so strongly linked to the feeling of identity and belonging.

In the discussion section of the present study, the issue about the existence and conservation of folk costume are discussed in relation to a globalized society where knowledge of folk craft spread between nations. People change their location more today than when the folk costume was worn daily by farmers. How will the tradition of wearing folk costume follow the development of the society?

Att bära "rätt" folkdräkt En kvalitativ
studie av uppfattningar om folkdräktsval
Language of text: Svenska
Number of pages:
Keywords: Clothing, Identity, Costume,
Cultural heritage, Historical clothing.
ISSN 1101-3303
ISRN GU/KUV—15/16--SE

Förord

Detta är en uppsats i kandidatprogrammet Ledarskap i slöjd och kulturhantverk vid Göteborgs universitet. Uppsatsens ämne grundar sig i mitt intresse för folkdräktsbruk. Under min uppväxt har en del vuxna vid speciella tillfällen burit folkdräkt. Jag fascinerades över hur vackra dräkterna var och förstod tidigt att det var något extra när de skulle bäras. Folkdräkt som kulturarv är ett område som väcker starka känslor hos många människor vilket jag fann intressant för en studie.

Jag har med hjälp av min studie förstått komplexiteten i folkdräktsbruket. En historisk företeelse som håller hårt i traditionerna, i en snabbt föränderlig värld. Stort tack till alla som hjälpt mig under mitt arbete. Tack till informanterna som bidragit med sina uppfattningar. Tack till min handledare Anneli Palmsköld för idéer och inspiration under arbetsprocessen. Tack till mina medstudenter för inspiration och uppmuntran under skrivprocessen och tack till Hedvig Flärd för hjälp med textbearbetning under arbetets gång.

Tack!

Göteborg, juni 2016

Ingrid Sjöberg

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Bakgrund.....	1
1.2. Problemformulering.....	2
1.3. Syfte och målsättning.....	2
1.4. Frågeställningar.....	2
1.5. Urval och Avgränsningar.....	3
1.6. Forsknings- och kunskapsläge.....	3
1.6.1. Publikationer.....	3
1.6.2. Populärvetenskapliga arbeten.....	6
1.6.3. Olika benämningar.....	8
1.6.4. Historik.....	9
1.6.5. Bygdedräkt, en enande faktor.....	11
1.6.6. Folkdräkt, en nationell symbol.....	12
1.6.7. 1900-talets dräktintresse.....	14
1.6.8. Rekonstruerade, dokumenterade och komponerade dräkter.....	16
1.7. Metod.....	18
1.8. Källmaterial och källkritik.....	18
1.8.1 . Validitet och risker.....	18
1.9. Teoretisk ansats och etiska frågeställningar.....	20
1.9.1. DIY.....	20
1.9.2. Identitet.....	20
1.9.3. Kläder och identitet.....	21
1.9.4. Hembygd, kultur och etnicitet.....	22
1.10. Etiska frågeställningar:.....	23
2. Undersökningsdel.....	24
2.1. Genomförande.....	24
2.2. Presentation av informanterna.....	24
2.3. Resultat.....	25
2.3.1 Dräktval.....	25
2.3.2. Identitet.....	26
2.3.3. Bära dräkt på fel sätt.....	27
2.3.4. Dräktpolis.....	27
3. Diskussion och slutsatser.....	29
3.1. Hembygd.....	29
3.2. Känslor.....	29
3.3. Rätt och fel inom folkdräktsrörelsen.....	30
3.4. Vad kläder signalerar.....	31
3.5. Bära svensk folkdräkt med annan kulturell bakgrund.....	32
3.6. Äkta enligt dräktpolisen.....	33
3.7. Slutsats.....	33
4. Sammanfattning.....	35
Källförteckning.....	37
Bilaga 1.....	1
Bilaga 2.....	1
Bilaga 3.....	1

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Sedan jag var barn har jag fascinerats av olika folkdräkter (Se bilder på olika skånska folkdräkter i bilaga 1 samt nedan). Jag tyckte att de var så vackra och förstod att det var något speciellt när folkdräkten skulle bäras. Jag tittade ofta på mina föräldrars bröllopsfotografi, där min mamma är klädd i en Blekingedräkt. Som vuxen stod jag en dag med min farmor och hon visade mig de olika delarna i sin Göingedräkt. Hon funderade på om jag skulle kunna bära den men kom sen på att, Nej det kunde jag naturligtvis inte för jag var ju uppvuxen i en annan härad. Drömmen att ha en egen folkdräkt har funnits där sedan barnsben men först nu förstod jag att vilken dräkt jag i så fall skulle välja var inte självklart. Vad innebär det att ha en dräkt från ett specifikt härad och vad händer om jag trots allt skulle ha burit min farmors dräkt? Att sy och bära sin egen folkdräkt är en tradition som lever kvar än idag. Min uppfattning är att det i vissa kretsar finns starka uppfattningar om vem som "får lov" att bära de olika folkdräkterna. Stämmer det?

Fig.1. Egensydd Oxiedräkt
bestående av särk med öppna
armar. Fotograf: Ingrid Sjöberg

1.2. Problemformulering

Om du vill sy eller bära folkdräkt idag, vilken skall du välja? Att känna osäkerhet inför dräktval kan enligt min mening leda till att färre människor väljer att bära dräkt. Det i sin tur leder till att både en tradition och ett hantverk mer och mer går förlorat. I en paneldiskussion under Almedalsveckan diskuterades vad vi skall med kulturarvet till. En av panelmedlemmarna var överantikvarie Knut Weibull på Riksantikvarieämbetet (Ditt kulturarv rasar- än sen då? 2014). Han menade att genom människors tidigare upplevelser kan vi förstå vår samtid vilket hjälper oss att orientera oss i vår tillvaro (ibid.). En annan paneldeltagare var Cortina Lange, chef för den kulturhistoriska avdelningen på Skansen (Ditt kulturarv rasar- än sen då? 2014). Enligt Lange är det genom kulturen vi kan förstå oss själva då vi är formade av tidigare generationers handlingar, tankar och beslut. Våra värderingar bottenar i våra kollektiva och personliga minnen (ibid.). Både Lange och Weibull ser kultur och historia som något av stor betydelse för alla människor då kulturen hjälper oss att skapa mening och sammanhang i tillvaron. Motsatsen, som Lange uttrycker det, är förvirring och en okunskap i vilket sammanhang man hör hemma. Med Lange och Weibulls syn på kulturarv framstår bevarandet av kunskaper inom dräktområdet som högst väsentligt. Genom min studie vill jag förstå dagens syn på dräktval, vilken påverkar hur vi använder folkdräkt.

1.3. Syfte och målsättning

Studiens syfte är att undersöka olika synsätt på val av dräkt. Med hjälp av en teoretisk ansats och historisk bakgrund försöker studien att förklara och förstå tankar och åsikter bakom dräktval idag. Målsättningen är att den som är intresserad av att bära eller sy en folkdräkt skall få förståelse för olika människors åsikter kring dräktval. Det handlar om att förstå varför de tycker så eller så vilket i sin tur kan leda till att osäkerheten kring dräktval minimeras och att fler faktiskt väljer att bära dräkt så att kulturarvet förs vidare.

1.4. Frågeställningar

För att uppnå studiens syfte har jag valt att utgå från frågor som fokuserar på människors val av folkdräkter och på de uppfattningar som ligger till grund för valen, nämligen:

- Vilka faktorer är påverkande i valet av folkdräkt?
- Vilken uppfattning har informanterna om på vilket sätt en dräkt kan vara rätt eller fel att bära?

1.5. Urval och Avgränsningar

Jag kommer nedan att studera folkdräkt som begrepp och dess historia men jag kommer inte närmare gå in på vad en folkdräkt är rent fysiskt vad gäller dräktdelar och sömnadssätt. Jag kommer inte heller att ta upp skillnaden i bruket av manlig och kvinnlig dräkt utan behandlar begreppet folkdräkt (och liknande termer) könsneutralt. Jag använder mig av ordet dräkt och folkdräkt synonymt. För att läsa mer om olika benämningar på allmogens kläder, se sid:13. Jag har valt att fokusera på Skåne och intervju personer som har en kunskap om och koppling till Skånska folkdräkter. Jag har inte frågat gemene man utan handplockat informanterna utifrån deras bakgrund och intresse för folkdräkt.

1.6. Forsknings- och kunskapsläge

Nedan presenteras ett urval av de publikationer som finns inom området. Jag har letat efter publikationer som handlar om folkdräkter, hur de har brukats och brukas samt litteratur om hembygd och identitet. Folkdräkter och dess bruk har för dess brukare en stark koppling till hemort (Centergran 1993, s.9).

1.6.1. Publikationer

* Sigfrid Svenssons doktorsavhandling, *Svenska folkets dräkter* från 1935 är en dräkt-historisk undersökning från tiden mellan mitten av 1500 och 1900. Avhandlingen berör Skånes folkdräkter. Han har studerat utbredningen av dräktdelar i Skånes olika häraderna genom att studera bouppteckningar. Svensson har studerat dräktplagg i detalj. Författaren upplever sig se fyra dräktoområden i Skåne (Svensson 1935, s. 298-299). Svensson ser alltså inga skarpa gränser när det handlar om dräkters olika utformning (ibid.). Svensson menar att från början var olikheten i dräkten bara ekonomiska men att de senare även fått en social skillnad (Svensson, 1935, s. 266-268). Allmogen kunde se dräkten som en gradbeteckning inom den egna klassen (ibid.).

* Anna-Maja Nylén (1974) har i *Folklig dräkt i Västra Vinåker och Österåker* arbetat för att klarlägga några av orsakssammanhangen kring bouppteckningar i relationer till dräktskick i Västra Vinåker och Österåker. Författaren studerar föremålsbeståndet i det aktuella modet i bouppteckningar som författaren själv gjort vid fältundersökning, men även traditionsuppteckningar från Nordiska museets tjänstemän. Även otryckta källor samt litteratur och konst har bidragit i studien. Nylén har försökt att avläsa dräktskickets skiftningar inom olika grupper av allmogen med hänsyn till social ställning och ekonomiska villkor. Hon konstaterar att det alltid finns generationsmotsättningar inom dräktoområdet.

* År 1971 gav Anna-Maja Nylén ut två böcker med namnet *Folkdräkter ur Nordiska museets samlingar*. Nylén går igenom folkdräkters olika plagg. Hon resonerar kring dräkstens olika variationer samt dräktkultur. Hon beskriver Skånes blomstring då bönderna i Skåne kunde klä sig moderiktigt, men hårdare tider innebar att bönderna inte längre kunde köpa så mycket material till kläder. Hon tar upp olika benämningar på dräkten, historia kring dräktbruket och en dräktgeografisk översikt. Nylén menar att inom en bygd har det förekommit många dräkter av olika slag (Nylén 1971, s. 24). Kombinationen av olika

dräktdelar har också varit stor. Därför går det inte (vilket man visserligen gör) att tala om den eller den dräkten som den enda dräkten på bygden. Det har varit en mångfald från tiden runt 1850. Dräkterna som då användes hade ett annorlunda utseende än 50 år tidigare och 50 år senare (ibid.).

* I antologin *Folklig Dräkt* från 1974 skriver Svensson att den tidiga dräkttforsningen såg som sitt syfte att beskriva alla olika, särpräglade bygdedräkter. Forskningens intressen riktades efter hand mer in sig på att studera de olika dräkternas uppkomst, även funktioner, symbolvärde och dräkternas sociala roll har studerats (a.a.). Antologin består av sex författares texter som berör dräkt ur olika perspektiv. Områden som behandlas är dräktens historia, sociala och geografisk variationer och dräktens återupptagande.

I antologin beskriver Lönnqvist skillnaden på folkdräkt och modedräkt i början av 1700-talet så att modedräkterna är mer dekorativa i materialen och till kvaliteten (Lönnqvist 1974, s.79-84). Under 1700 talet blev jordbruket i Skåne stillastående till viss del på grund av krig och sjukdom, så som pesten (Svensson 1974, s. 85-90). Nu fanns inga möjligheter att följa modeväxlingarna. Detta gjorde att renässansens dräktmode levde kvar ända fram till 1800- talets början i vissa områden. Under 1800-talets ingång förändrades dräkterna i Skåne genom dyrbara tyger av framförallt siden. Bönderna i nordvästligaste Skåne tillägnade sig snabbare än andra delar av Skåne modenyheter (a.a.).

Intresset för folkligt dräktskick har under tidens lopp tagit skilda uttryck (Nylén, 1974 b s. 236). Nylén skrev texten 1974, och menade att intresset för folkdräkt då var starkare än någonsin och delade upp intresset i två olika områden. Det ena området var det vetenskapliga, som handlar om sociala, geografiska och ekonomiska förhållanden kopplade till dräkt men innehöll även historia, ursprung och sammanhang, på en vetenskaplig nivå. Det andra intresseområdet handlade mer om att olika grupper ville upprätthålla samband med det folkliga kulturarvet. Det var främst hembygdsföreningar och folkdanslag som hade det här intresset i dräkt, med syfte att återuppliva, vidmakthålla och sprida dräkt och dräktseder som hade varit speciella för allmogen (ibid.).

Modern dräkttforskning och hembygdsrörelsen har främst sina rötter i 1890-talets nationalromantiska strömningar (Nylén 1974 b, s. 236). Då människor flyttade från landsbygden till städerna på grund av den industriella utvecklingen förändrades den tidigare existerande sociala samhörigheten i en lokal grupp (Nylén 1974 b, s. 250). På landsbygden var bygdedräkterna ett samlande tecken för människor i olika samhällsgrupper, med olika livsåskådning, yrken eller olika ekonomiska villkor. Den ger uttryck för en historisk samhörighet. Nu söktes en ersättning för denna tillhörighet. Landskapsföreningar och hembygdsrörelsen har på så vis givit möjlighet till människor att återknyta till lokala traditioner. Här har bygdedräkterna spelat en viktig roll när det handlar om att uppleva gemenskap i ursprung, livsåskådning och livsföring. (ibid.).

* I *Dräkter i våra bygder* av Ulla Centergran från 1993 görs en undersökning av olika dräkter i landet. Det handlar om dräkter som brukar kallas för t ex. häradedräkter, sockendräkter, bygdedräkterna, folkdräkter. Boken tillkom på initiativ av en arbetsgrupp för dräktfrågor, tillsatt av Nämnden för hemslöjdsfrågor. Centergrans studie visar att det flesta som skaffat sig en dräkt, vill ha en dräkt från en bestämd plats (Centergran 1993, s. 9-10). Det handlar om platser där man känner att man har sina rötter. Det kan handla om hemorten, föräldrarnas hemort eller en annan plats där man känner att ens rötter finns. Centergran menar att dräkter som presenterats i förteckningen utgör en betydelsefull del av vår kultur (ibid.). Centergran presenterar vilken typ av dräkter som har återfunnits i landets

olika landskap samt om det är komponerade, rekonstruerade eller dokumenterade dräkter¹ (Centergran 1993).

* Ulla Centergrans studie, *Bygdedräkter, bruk och brukare* är en avhandling med syfte att studera bygdedräkterna som symbol och praktik mellan 1800-talet slut till omkring 1990 (Centergran 1996, s. 9-11). Hon studerar skillnaderna och konflikten mellan folklig praxis och central dirigerad angående bygdedräkter. Hon studerar dagens bruk av bygdedräkter i relation till tidigare studier av folkdräkter och folkdräkts bruk. Kön- och klassproblematik är i fokus. Centergran studerar även bygdedräkternas geografiska fördelning. Ett annat fokusområde är vad bruket av folkdräkter säger om det svenska samhällets rådande värderingarna och kulturella kontext. Studiens material består av tidskrifter och tidningsartiklar, litteratur, bilder av olika slag, ett fåtal intervjuer, samtal med människor med erfarenhet inom området och Centergrans egen erfarenhet inom området samt svar på frågorlistor. Frågelistan publicerades i Ica-kuriren 1980. Informanterna som svarade på frågelistan var ca 1000 stycken (ibid.). Centergran skriver att det hittills endast gjorts ett fåtal större studier om både folkdräkter, folklorism och revitalisering (Centergran 1996, s. 26-28). Centergran menar att idag (Det vill säga när boken gavs ut 1996) studeras folkdräkter främst av amatörforskare som främst söker underlag för rekonstruktion av så historiskt korrekta dräkter som möjligt. Denna form av studier är mycket stor inom det tyskspråkiga området (a.a.).

* I *Dräkten som kulturarv* skriver Eldvik om Sollerön, en ö i sjön Siljan med ett "relikartat dräktområde" (Eldvik 2006, s. 63-70). Eldvik beskriver hur det på Sollerön finns starka emotionella bindningar till dräkten. Nordiska museet arbetade 1998 med ett projekt på Sollerön där man ville undersöka hur ett kulturarv skapas och hur man idag bär och ser på sin folkdräkt. Slutsatsen blev att utomstående inte kan representera en bygd endast genom att bära bygdens folkdräkt då okunnighet inom området kunde riskera att dräkten bars på ett felaktigt sätt. Det var detaljerna som visade att bäraren av en viss dräkt inte bar på det rätta kulturarvet (ibid.).

* Eskilsson studerar *Hembygdsföreningar på 2000-talet* (Eriksson 2008, s. 19-20). Hon skriver att hembygdsrörelsen kan ses som en reaktion på industrialisering, emigration och urbanisering. Hembygdsrörelsen utvecklades i ett missnöje mot uppdelningen mellan stad och landsbygd respektive jordbruk och industri. När det gäller forskning om hembygden från tiden före andra världskriget har ett viktigt inslag varit rörelsens relation till nationalismen. Eskilsson beskriver en stark koppling mellan hembygden och fosterlandet (ibid.).

* Maria Björkroth skriver i sin avhandling *Hembygd i samtid och framtid 1890-1930: En museologisk studie av att bevara och förnya* att den tidiga hembygdsrörelsen såg sig ha en dubbel uppgift, att utifrån nutiden verka både framåt och bakåt (Björkroth 2000, s. 49 & 203). Denna dubbla uppgift var svår att upprätthålla och från 1930-talet kom verksamheten att bli allt mer riktad på bevarande (Björkroth 2000, s. 204-205). I den tidiga hembygdsrörelsen ansågs det viktigt att alla människor lärde sig att undersöka sin egen bygd och familjs historia (Björkroth 2000, s. 105-120). Genom sina egna förfäder förmodades människor lättare kunna känna samhörighet och identifiera sig med historien (ibid.).

¹ Läs mer om dessa begrepp på sidan 28 i denna uppsats.

1.6.2. Populärvetenskapliga arbeten

Det finns ett flertal populärvetenskapliga verk som behandlar det folkliga dräktskicket. Centergran menar att det deras tydliga syfte är att tjäna som läroböcker och förebilder för direkt intresserade (1996, s.29-31). Det har en mycket normerande betydelse. Trots att böckernas syfte många gånger varit att visa på variationen inom dräktskicket, har det snarare verkat standardiserande. De där presenterade dräkterna har fungerat som (det enda rätta) dräkterna från de olika bygderna. Ett flertal av dessa böcker har getts ut av Nordiska museet. Nedan presenteras en del av dessa böcker och hur det ser på val av folkdräkt.

* 1907 gav P G Wistrand ut boken *Svenska folkdräkter*. Wistrand har mestadels studerat Nordiska museets samlingar i sin studie. Det är en kulturhistorisk studie med beskrivande text och bild av folkdräkter från olika landskap i Sverige men tar inte upp området dräktval.

* Anna-Maja Nylén gav 1949 ut boken *Folkdräkter*, som producerades genom Nordiska museet. Här avbildas 65 dräkter från nästan alla svenska landskap. Denna bok tillsammans med boken *Allmogens dräkter* av Gerda Cederblom från 1923 är de böcker som haft allra störst betydelse för byggdedräktsrörelsen. 1971 kom en omarbetad version av Nyléns *Folkdräkter* ut. Det utkom samtidigt en studiehandledning som skulle kunna användas i kurser om folkdräkter. Studiehandledningen heter *Våra folkdräkter: från flasketroja till bussarong: studieplan* av Araskogs & Stellborn (1978) som följer Nyléns bok, *Folkdräkter* ur Nordiska museets samlingar från 1971. Araskog och Stellborn anser att hembygdsrörelsen spelar en betydelsefull roll när det handlar om folkdräkter (1971, s.50). Den fungerar som ett band mellan människor och generationer. När boken skrivs anser Araskog att dräkten kan ha ett socialt och nationellt symbolvärde. Författaren betonar att för att anskaffa en folkdräkt krävs det en hel del omtanke och kunskap. Det handlar om mer än bara "vanliga" kläder (ibid.).

* På 1970-talet publiceras boken *Folkdräkter och bygdedräkter från hela Sverige* (1975). Här beskriver Arnö-Berg och Hazelius-Berg hur ekonomin påverkade om dräkten förändras eller inte. I en tid av ekonomiskt välstånd påverkades dräkterna av det rådande modet i de högre stånden. Författarna skriver om hur ekonomiska och praktiska spärar påverkade allmogens dräktskick. I boken finns bilder där folkdräkter från Sveriges landskap avbildas och beskrivs. Människorna på bilderna visar upp sina egna dräkter och är därmed exempel på samtida dräktbärare. Författarna betonar att dagens folkdräkt i allmänhet saknar sammanhang med dräktens betydelse och funktion i gammal tid (ibid.). Under 1800-talets nationella romantik övergick man till en målmedveten släktforskning (Arnö-Berg och Hazelius-Berg, s. 15-20). Det finns variationer i folkdräkters utseende men utseendet behöver inte vara bunden vid sockengränsen eller häradsgränsen (ibid.). Genom att bära dräkt gör man sig till en representant för den bygden vilket innebär att man bör respektera bygden genom att bära dräkten på ett korrekt sätt (Arnö-Berg och Hazelius-Berg 1976, s. 207-208). Vad gäller nykomponerade dräkter bör de bäras i enlighet med den överenskommelse som en gång gjorts. Författaren anser att om man vill kunna man variera sin dräkt men då krävs kunskap om både den egna dräkten, olika material samt om äldre tiders dräkt. Man får alltså inte bära plagg som till material och tid inte stämmer överens (ibid.).

* Centergran och Kirvall ger 1986 ut *Folkdräkter förr och nu*. Boken fokuserar på folkdräkterna och dess hantverksmässiga utformning samt ekonomi. Den ses som en kursbok och handledning för den som ska sy en bygdedräkt. Författarna vill förmedla kunskaper om förberedelser och själva sömnaden av en folkdräkt. Boken innehåller en historisk översikt, ett avsnitt om dräktval, material och hur man skaffar materialet samt andra förberedelser. Instruktioner om sömnad av folkdräkt finns i boken samt anvisningar om hur dräkten skall bäras finns praktiska råd om skötsel och förvaring.

År 1902 bildades kvinnliga svenska nationaldräktsföreningen (Centergran & Kirvall 1986, s.24). Deras syfte var att "verka för nationaldräktens återinförande". Märta Jörgensen i Falun var initiativtagare. Föreningen ansåg det fel att dräkter från till exempel Dalarna och Hälsingland användes över hela landet. Med detta som bakgrund beslutade man att skapa en neutral nationaldräkt för alla svenska kvinnor. Men detta intresse för nationaldräkten försvann ganska snabbt bland borgerskapets damer i stan (ibid.).

Frågan vad som är rätt och fel angående en folkdräkt kan skapa ändlösa och hetsiga debatter (Centergran & Kirvall 1986, s.26). Det kan till exempel handla om en dräkt som har kopierats under många år och på så vis förändrats. den har förändrats för att kopior har gjorts efter tidigare kopior och inte originaldräkten och det har enligt vissa resulterat i en "felaktig" (ibid.).

När det handlar om val av folkdräkt menar författaren att det är viktigt att dräkten känns rätt (Centergran & Kirvall 1986, s.29). Det handlar om att ta reda på så mycket som möjligt om dräkten före material köps. Frågor att ställa sig inför dräktval anser Centergran och Kirvall vara:

- *Varför vill jag ha en folkdräkt?*
- *Vad betyder folkdräkten för mig?*
- *Vem eller vilka har tagit fram dräkten?*
- *Hur gick de till väga?*
- *Överensstämmer kopiorna med originalen?*
- *Är dräkten dokumenterad eller komponerad?"* (Centergran och Kirvall 1986, s. 29).

Frågorna skall hjälpa till att konkretisera vad som är viktigast i ditt dräktval. Handlar det om den historiska trovärdigheten, hembygdskänslan eller är det viktigare att dräkten är dokumenterad eller komponerad. Trots alla beslut att fatta är Centergran och Kirvall (1986, s. 29) tydliga med att det inte finns några regler. De val vi idag ställs inför var inget problem i det tidiga bondesamhället. Då man bodde på samma plats hela sitt liv var det naturligt att klä sig enligt ortens sed. Flyttade man så anpassades kläderna efter dräktskicket på den nya bostadsorten (ibid.). "Om du är bosatt på en ort som har ett dokumenterat dräktskick, är det kanske lämpligast att välja bygdens dräkt, precis som den gjorde förr, som flyttade in." (Centergran & Kirvall 1986, s.29).

Eftersom vi idag (Boken skrevs 1986) flyttar mer kan det uppstå problem vid dräktval (Centergran & Kirvall 1986, s.29). Dock menar Centergran och Kirvall att det är vanligast att välja dräkt från sin uppväxtort vilket det flesta brukar anse vara hembygden. Annars kan föräldrarnas hembygd väljas om det inte finns någon dräkt i din uppväxtort (ibid.). Författaren förespråkar att använda en dokumenterad dräkt (Centergran & Kirvall 1986, s.29).

* I häftet *Det minsta alla folkdansare bör veta om folkdräkt* skriver Maud Karlsson och Kristina Linder att folkdräkten är ett kulturarv som vi ska vara rädda om och ta hand om (Karlsson och Linder 1988). Författarna menar att folkdansarna ofta blir förebilder för dräktbruk. Därför är det viktigt att veta vad man har på sig. Häftet tar upp frågor som rör olika begrepp inom Dräktområdet. Det kan till exempel handla om dokumenterad eller odokumenterad dräkt. Andra områden som behandlas är hur vi historiskt har klätt oss och hur industrialismen påverkat klädtillverkningen. Bruket av folkdräkt kopplas till folkdansandet (a.a.).

1.6.3. Olika benämningar

Folklig klädsel eller folklig dräkt är benämningar som sammanfattar den kroppsarbetande befolkningens kläder i både landsbygd och städer (Jacobson 1993, s. 107-108). En del forskare skiljer på begreppet klädsel och dräkt. De ser på klädsel som något mer personligt än dräkt, som ses som en institutionaliserad form av klädsel (ibid.). Jacobsson beskriver nutidens (1993) syn på folkdräkt: "Det många idag kallar för folkdräkt, kan i bästa fall vara en stereotyp nutida variant av de besuttnas festdräkt före 1870, från en ort med lokalt särpräglad klädsel" (Jacobsson 1993). Inom etnologin används vanligen begreppet bygdedräkt. Bygdedräkt är en dräkt buren efter 1890 med folkdräktskaraktär (ibid.). De finns många olika benämningar på de kläder vi kan kalla folkdräkt (Centergran 1996, s. 55). Nationaldräkt, folkdräkt, bygdedräkt, sockendräkt, häradsdräkt, allmogedräkt, landskapsdräkt och hembygdsdräkt är benämningar som förekommit (Centergran 1993, s. 13). Användningen av de olika benämningarna har varierat i olika tider och i olika sammanhang. Arnö-Berg och Hazelius-Berg beskriver begreppet folkdräkt som en dräkt med lokal särprägel (Arnö-Berg och Hazelius-Berg 1975, s. 17-18). Folkdräkt kan även kallas allmogedräkt (Nylén 1947, s. 11-13). Till viss del har begreppet folkdräkt präglats av vissa föreställningar om stam-, folk- och klasskaraktär (Lönnqvist 2007, s. 60). Olika ord kan symbolisera olika saker (Centergran 1996, s. 55-56). Till exempel kan Allmogedräkt och nationaldräkt symbolisera social status eller geografisk tillhörighet. Inom vetenskapen har framförallt begreppen folkdräkt och allmogedräkt använts (ibid.).

Sigfrid Svensson beskriver i sin avhandling "Skånes folkdräkter" från 1935, olika bygdedräkter och folkdräkter. Han ser på folkdräkt som allmogens kläder i allmänhet men bygdedräkt är folkdräkter med en speciell lokal särprägel (Svensson 1935, s. 298). Sedan början av 1800-talet har ordet folkdräkt använts om allmogens kläder på planscher som avbildade böndernas kläder, men bönderna själva kallade kläderna dräkt, klädedräkt, eller klädebonad (Jacobson 1993, s. 112). Under 1890-talet användes begreppen folkdräkt, bygdedräkt och sockendräkt om vartannat vilket skapade otydlighet (Centergran 1996, s. 60-61). Brynolf Hellner skrev i tidskriften *Hembygden* att man försökte skilja folkdräkt och bygdedräkt åt genom att se på folkdräkt som böndernas lokalt särpräglade kläder före det industrialiserade samhället och bygdedräkt som benämning för de moderna människornas kläder i alla befolkningsgrupper (Hellner 1956, s. 88-89). På så vis skulle alla nykomponerade dräkter ingå i begreppet bygdedräkter, men detta synsätt blev inte allmänt vedertaget i Sverige (ibid.). Vid sekelskiftet 1900 var ordet nationaldräkt vanligast i alla fall bland stadsbefolkningen (Centergran 1996, s. 70).

Nylén förklarar hur hon ser på ordet nationaldräkt och menar att det är ett ord från nationalromantikens slut, i slutet av 1800- början av 1900-talet (Nylén 1947, s. 11-13). Ordet allmogedräkt behöver inte ha en lokal särprägel och landskapsdräkt ser hon inte som relevant då det aldrig funnits någon sådan tydlig landskapsuppdelning inom dräktskicket.

Nylén skriver att det funnits en föreställning om att folkdräkten sett likadan ut och burits av alla människor i en socken, men även folkdräkten har förändrats (Nylén 1947, s. 21). När samhället förändrades, förändrades dräkten och hur mycket berodde på hur centralt eller isolerat samhället var (Arnö-Berg & Hazelius-Berg 1975, s. 19-21). Enligt Nylén påverkas förekomsten av lokalt särpräglade dräkter av geografisk och ekonomisk isolering (Nylén 1974 a, s. 11-13). Därför kan inte folkdräkter förekomma överallt, då alla samhällen inte varit geografisk eller ekonomiskt isolerade (ibid.). Även ekonomiska upp- och nedgångar påverkade dräkten (Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 19-21). Dräktskicket såg ofta lika ut i områden som sträckte sig utanför socknar och häradar (ibid.). Folkdräktstraditionen hade bara kunnat dokumenteras i ett fåtal av Sveriges landskap (Nilsson 2006, s. 29). Alla socknar och bygder har inte ens haft en särskild dräkt (ibid.).

Ett ord som används är nationaldräkt (Centergran 1996, s.61- 62). I början av 1800 talet uppstod två definitioner av vad en nationaldräkt är. Den ena bottnar i ordet nation. En nation består av samtliga medborgare i nationen oberoende av deras bakgrund och härkomst. Den andra definitionen bottnar i ordet folk. Det handlar om folk som knyts samman på grund av en gemensam identitet. Det handlar om en gemensam härkomst och särpräglad kultur. Det föregående perspektivet, alltså nationsbegreppet är det vanligaste i svenskt språk (ibid.).

Centergran lyfter fram problematiken i att en bygdedräkt främsta uppgift var att symbolisera bygden, alltså hembygden, men hembygden i sig saknar geografisk avgränsning (Centergran 1996, s.70). Centergran menar att bygdedräkterna tillskrivs samma egenskaper som folkdräkterna (Centergran (1996, s.156).

1.6.4. Historik

Det har varit viktigt att skilja olika samhällsgrupper åt genom att se på deras kläder (Eldvik 2006, s. 60). Böndernas kläder fungerade som en ståndsmarkör (Eldvik 2006, s. 60). Dräkter av olika slag har spelat en betydande roll som ståndsmärke (Nylén 1971, Arnö-Berg & Hazelius-Berg 1975, s. 16). Dräkter markerade ålder, civilstånd, kön, status och förmögenhet (Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 18-19). Genom att använda dräkten och dräktplagg var man en del i gemenskapen i en social grupp (ibid.).

Folkdräkten har genom århundradena figurerat i olika kretsar utanför allmogekretsar (Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 38). Den har till exempel använts till förklädnad och för att inspirera till nya dräkters tillkomst (ibid.). Redan på 1700-talet fanns det ett intresse för allmogens klädedräkt (Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 16). Carl von Linné (1707-1778) fascinerades av allmogens kläder för att den uppfattades som nationell och genuin (ibid.). Under 1700-talets mitt ökade intresset bland studenter för allmogens kläder (Nylén 2007, s. 245, Nylén 1974 a, s. 245). I Uppsala brukade de till exempel klä sig i allmogens kläder vid fester och maskerader (ibid.). Kläderna var också populära i opera och balett (Nylén 1974 a, s. 245). De fungerade som förklädnader för herrar och damer i de högre kretsarna (Nylén 1974, s. 245, Nylén 2007, s. 245). Kläderna bars av medlemmar av ett annat stånd än vad kläderna signalerade (ibid.). Den likhet Nylén ser med 1700-talets bruk av allmogens kläder och nutiden (alltså 1974, då Nylén skriver) är att folkdräkten bars av medlemmar av andra stånd än allmogen (Nylén 1974, s. 245). Företeelsen kan ses som en längtan efter det enkla och naiva. En stark nationalromantisk våg drog under 1800-talet genom Europa (Centergran 1986, s. 24). Under 1800-talet fanns

romantiserande föreställningar om det autentiska och äkta (Brück 2006, s. 9). Under romantiken sågs det nordiska som något exotiskt (Centergran 1996, s. 70-74). Bondelivet sågs som något oföränderligt och som resterna av den inhemska kulturen (ibid.). Redan under tidigt 1800-tal började allmogens kläder att kallas för folkdräkter (Centergran 1993, s. 12-13) eller nationaldräkter (Centergran 1996, s. 76). Det var den så kallade bildade klassen som kallade böndernas kläder för folkdräkter men själva bar de mer modebetonade kläder (ibid.).

I det tidiga 1800-talets Europa började olika symboler skapas för att stärka nationalkänslan (Centergran 1996, s. 62). Under 1800-talets nationalromantik växte intresset för allmogens kläder stort (Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 38- 45). Folkdräkten är en av de vanligaste nationalsymbolerna (Centergran 1996, s. 58-70). En folkdräkt kan vara både en symbol för ett land och en etnisk grupp. Bygdedräktens uppgift var att hedra hembygden men folket sågs som representanter för den ursprungliga nationen. Detta ledde till att även böndernas kläder var intressanta för nationen. Alla svenska folkdräkter sågs som nationaldräkter fast de inte gällde för hela nationen. Det fanns då ingen skillnad på folkdräkten och bygdedräkten då båda sågs som nationaldräkter (ibid.). Folkdräkter var mycket populära som forskningsobjekt inom etnologin (Centergran 1996, s.26-28).

Allmogens dräkter började under 1820-talet att avbildas (Nilsson 2006, s. 22) i den då spirande folklivsforskningen (Nilsson 2006, s. 23, Centergran 1996, s. 77). Det utkom böcker där konstnärer avbildade folkdräkter vilket ökade intresset bland överklassen som till fest och förströelse klädde sig i folkdräkt (Centergran 1996, s. 77-78, Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 16). Vid 1800-talets mitt² fanns det inte mycket kvar av den lokalburna folkliga dräkten även om det fanns undantag (Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 11-15). Bondens kläder fungerade inte längre som den klassymbol de tidigare varit (Centergran 1996, 78-80). Förändringen som skedde är att den levande folkdräkten i det svenska bondesamhället blev mer av en dräkt för speciella tillställningar, alltså en festdräkt (Centergran 1996, s. 266).

I slutet av 1800-talet hade böndernas kläder övergått till att bäras av den borgerliga ungdomen i folkdans och på hembygdsfester (Centergran 1996, s. 12-13, 79- 80). Överklassen hade gjort en efterkonstruktion av allmogens kläder (Centergran 1996, s. 91). Bygdedräkterna skapades i det sena 1800-talet av borgerligheten. För borgerligheten symboliserade dräkten ett harmoniskt liv i det gamla bondesamhället vilket sågs som en motvikt mot deras egen konfliktfyllda tillvaro (ibid.). Bonden sågs som en representant för det hederliga och enkla (Eldvik 2006, s.60). Detta i sin tur uppmanade en stolthet för det egna dräktskicket som inte lät sig påverkas av modets växlingar (ibid.). Folkdräkterna kopplades samman med ett sunt och nyktert levnadssätt med hög moral (Centergran 1996, s. 98). Därför tänkte man att använde ungdomarna dräkten så skulle de lättare kunna uppträda skötsamt och nyktert (ibid.).

"Museibyggar" Arthur Hazelius (1833-1901) är mest känd och troligtvis den som betytt mest när det handlar om att levandegöra och bevara det svenska kulturarvet (Centergran 1996, s. 80-81). Hazelius uppmärksammade att mycket av böndernas kläder ute på landsbygden hade förändrats från det att han var tonåring till vuxen. Klädernas speciella lokala karaktär hade mer och mer försvunnit. Detta på grund av att textilindustrin växte och det var både billigare och mer statusgivande att ha fabriksgjorda tyger och kläder.

² slutet av 1800-talet enligt Centergran 1996, s. 78-80

Bönderna ville vara moderna precis som alla andra. Han såg det som en stor nationell förlust om den gamla allmogekulturen skulle glömmas bort eller försvinna. Hazelius såg folkdräkterna som ett av de viktigaste uttrycken för allmogekulturen (ibid.). Med industrialismens intåg var det inte längre lönsamt att tillverka allt själv (Karlsson & Linder 1988, s. 9). Med järnvägen kunde nyheter spridas snabbt och folkdräkternas tid var förbi (ibid.). I slutet av 1800-talet hade befolkningen på landsbygden i stort sätt helt övergått till mer modebetonade kläder som fanns i hela landet (Centergran 1993, s. 12-13). Hazelius började under 1870-talet att samla in och visa folkdräkter (Lundström 2005, s. 166-168). Hazelius var riktad på att skapa en samling av svenska landskapsdräkter (Nylén 1974 b, s. 242). Han såg till att hans privata samlingar fick en offentlig huvudman vilket blev en stiftelse. Samlingarna gjordes offentliga och fick 1880 namnet Nordiska museet (Sörlin 1998, s. 18). 1974, när Nylén skriver är Nordiska museets dräktsamling den största av sitt slag i Norden (Nylén 1974 b, s. 242).

Under 1890-talet uppstod en folkdräkts/bygdedräkts-rörelse som både rekonstruerade och komponerade dräkter i bygder där det inte funnits dräkter i bruk under lång tid (Centergran 1996, s. 60-61). Det ökade intresset för folkdräkten under 1800-talets nationalromantik övergick i sin tur till en målmedveten dräktforskning (Centergran 1996, s. 266). Folkdräkten kom att bli en viktig symbol i arbetet för att bevara den nationella kulturen (Centergran 1996, s. 97). Folkdräkten blev en symbol som stod för att framtiden måste byggas på det gamla kulturarvet (ibid.).

1.6.5. Bygdedräkt, en enande faktor

Centergran skriver om hur bruket av bygdedräkterna fungerat som en enande faktor (Centergran 1996, s. 156-157). Det handlar om att ge uttryck för demokrati och jämlikhet. Denna uppfattning hade man inom den tidiga folkdansrörelsen. Dräktinnehav är ett måste för folkdansare även om dansaren inte har något intresse av dräkten i sig (Centergran 1996, s. 215-216). Även inom hembygdsrörelsen så suddades ekonomiska och sociala villkor bort genom bruket av bygdedräkterna (Centergran 1996, s. 156-157). Här var föreställningen att alla som bodde i samma bygd förr hade samma sorts klädsel oavsett om man var bonde eller torpare. Man suddade ut det sociala skillnaderna i det gamla bondesamhället och föreställde sig att alla varit jämställda men så var inte fallet då det fanns stora sociala skillnader (ibid.).

Bygdedräkter (folkdräkterna) med sitt unika utseende skapar trots detta en stark vi-och-dem-känsla (Centergran 1996, s. 157). Den kan i sin tur överbygga sociala skillnader. Att bära folkdräkt kan innebära att det vanligen förekommande sociala hierarkierna sätts ur spel vilket kan användas av enskilda personer, föreningar eller organisationer (ibid.). Till exempel kan ungdomar i en folkdansgrupp bli "jämställda" när de alla bär folkdräkt trots olika ekonomiska och sociala bakgrunder.

Centergran ger exempel på hur det under 1950-talet förekom åsikter som handlade om att nytillkomna kommuninvånare inte accepterades att bära kommunens dräkt. Dessa uppgifter kommer från medlemmar i en dräktkommitté i Värmland i början av femtiotalet (Centergran 1996, s. 129). Här fungerade dräkterna som ett sätt för medlemmarna att hävda sig gentemot "nykomlingarna". Dräkterna fungerade inte alls som några enande symboler för den nya gemenskapen (ibid.).

1.6.6. Folkdräkt, en nationell symbol

Centergran lyfte fram hur folkdräkten används vid olika festligheter (Centergran 1995, s.180-206). En sådan är svenska flaggans dag (Nu mera Sveriges nationaldag). Här har ritualer med fanor och flaggor förekommit. I dessa ritualer kan bygdedräkterna fungera som en symbol för den uråldriga och fria svenska nationen. Firandet gällde galler hela Sverige. Vi är alla svenskar och tillhör samma nation. I början av sekelskiftet fungerade folkdräkten som ett uttryck för det inhemska och genuina. Då var det ålderdomliga och nationella som skulle betonas och inte den lokala tillhörigheten till skillnad från idag. Det spelade alltså inte så stor roll var brukaren hörde hemma, alltså kunde societetsdamer klä sig i allmogens kläder. När folkkulturens lokala särdrag började betonas blev bygdedräkterna i högre grad en symbol för det lokala då det nationella tonades ner. Nu höjdes röster som ansåg att man skulle ha anknytning till den bygd vars dräkt man bar (ibid.). Gustav Ankarcrona (1921, s. 8) ansåg att det var bygdens egen befolkning som skulle ha rätt att bära sin dräkt. Det var inte många som höll med honom om detta då, men denna sorts tankar ligger till grund för våra nutida³ normer (Centergran 1996, s. 205- 206).

I tidskriften Hembygden stod det 1951: "Man skall bära den dräkt, som man är berättigad till genom födseln eller härstamning, eller på grund av andra orsaker." (Dallmer 1951, s. 103). Detta resulterade i att den som ville skaffa sig en dräkt av ett visst slag skulle ha en anknytning till den aktuella orten (Centergran 1996, s. 207). Man skulle visa sig berättigad att bära ortens dräkt. Det duger inte att välja en dräkt endast på grund av dess skönhet. Men Centergran betonar att detta endast var normer och inte regler. Detta synsätt innebar att bäraren av en viss dräkt bör ha anknytning till den ort dräkten kommer ifrån till exempel genom släktskap och härkomst (ibid.) År 1951 skriver skribenten Dallmer i tidningen Hembygden om folkdräktsval: "Att, som nu ofta sker, lägga sig till med en dräkt endast därför att den är vacker eller klädsam eller för att man händelsevis kommit över den för billigt pris, är givetvis helt förkastligt" (Dallmer 1951, s. 103). Den anknytning som är mest återopad i Centergrans fråge-listmaterial är hembygden då 65 % av informanterna säger sig bära sin hembygdsdräkt (Centergran 1996, s.207). Centergran ställer sig då frågan vad hembygden är. Både forskare och informanter beskriver hembygden som den plats där man är född och uppvuxen (Bausinger 1985 och Ekman genom Centergran 1996, s. 208).

Centergrans informanter kunde till och med anse att det var onödigt att be om motivering till varför man valt just den folkdräkt man bar (Centergran 1996, s. 208-209). Det var så självklart att man bar den dräkt från den ort där man är född och uppvuxen, utan att problematisera vad som händer om man flyttat under sin uppväxt. Men informanterna ger också exempel på att de till exempel kunde se sin hembygd som den ort där de har sitt fritidshus, men det flesta informanter ansåg att det är födelseorten som räknas som hembygd. Uppväxtorten kom i andra hand. Här skiljer Centergran på folkdräkt och bygdedräkt. Hon menar att när bygdedräkterna var i bruk skulle man klä sig på det sätt som var brukligt i den ort där man bodde.

Genom att bära en bygdedräkt från den plats som man anser var ens hembygd visade man att man hör hemma någonstans och är en del i hembygden med sin kropp (Centergran 1996, s. 209). Man visar också att även om man flyttar därifrån hör man hemma i hembygden (ibid.). Behovet av rötter är starkt även i våra dagar (Centergran 1996, s. 211-

³ Det vill säga 1996

212). Finns det ingen dräkt i den egna hembygden är ett vanligt alternativ att använda sin mor eller fars hembygdsdräkt. Flera av Centergrans informanter anser att det finns en regel som säger att män ska välja dräkt från sin fars sida och kvinnor skall välja en dräkt från sin mors sida. Centergran beskriver detta som ett exempel på hur oskrivna regler skapats kring folkdräktsföreteelser. Hon ser anledningen till sådana regler som att det finns ett starkt behov av att "göra rätt" parallellt med att det finns en osäkerhet kring vad det är att göra rätt. Bakgrunden till denna osäkerhet är att många anser sig medvetna om att det i det gamla bondesamhället fanns normer för hur det skulle vara men våra kunskaper om hur det faktiskt såg ut är mycket små. För att upprätthålla känslan av att uppträda korrekt och önskvärt skapas nya normsystem som antas vara i linje med rådande normer under folkdräkternas tid (ibid.).

När revitaliseringen⁴ i slutet av 1800 talet började fick man ta den dräkt som stod till buds. Antingen åkte man ut på landsbygden och köpte en gammal dräkt av någon bonde eller lät man någon sy-kunnig skapa efter bästa förmåga vilket förmodligen var det vanligaste sättet (Centergran 1996, s. 205- 206). Det handlade inte om några exakta kopior.

Centergran lyfter fram möjligheten att välja dräkt utifrån den egna bostadsorten (Centergran 1996, s. 212-213). Här bryts det familjehistoriska perspektivet och man accepterar en annan historisk gemenskap. Bakgrunden till detta val kan vara antingen praktiska eller ideologiska eller en blandning. Detta synsätt tillämpas inte när någon redan har en dräkt men byter bostadsort. Det handlar om när en person ska välja ny dräkt. Centergrans informanter ger exempel på hur det valt direkt utifrån den ort de gift sig till. Genom att den man gifter sig med kommer från en viss ort bli den orten ens egen. Genom att välja dräkt från en plats man flyttat till kan man visa att man ser den som sin framtida hembygd (ibid.). Centergran skriver att den som tvekar mellan olika dräkter och frågar en sakkunnig eller cirkelledare ofta blir rekommenderad att välja en dräkt från bostadsorten (Centergran 1996, s. 213-214). Motiveringen är då att det är lättare att få tillgång till både material och hjälp. Alltså ha studiecirkelverksamheten haft en styrande funktion vid valet av dräkt (ibid.).

Centergran ger exempel på personer som valt dräkt trots att det saknas släktanknytning till bygden (Centergran 1996, s. 214). Ett exempel är en flicka som genom att läsa så mycket som möjligt om dräkten försökt skapa en känslomässig samhörighet och därmed upprätta en anknytning. Den estetiska aspekten var avgörande vid hennes dräktval (ibid.). Ett annat sätt är att välja utifrån sin make/makas hembygd vilket ibland kombineras med ekonomiska och estetiska motiv (Centergran 1996, s. 215-216).

Det har gjorts försök att göra dräkter utan lokal anknytning (Centergran 1996, s. 129-220). Detta för att lösa problemet för det som saknar anknytning till en bygd med dräkt. Det har varit svårt för dessa skapade dräkter att vinna gehör (ibid.).

⁴ Revitalisering är det samma som återupplivande (Nationalencyklopedin, Revitalisering u.å.)

1.6.7. 1900-talets dräktintresse

Kring sekelskiftet 1900 var det främst äldre som hade kvar sina dräkter men i många fall var de ofullständiga eller hade kompletterats med nya delar (Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 44-46). Så småningom sågs det som självklart att dräkten skulle användas som den en gång gjorts på ort och ställe. Gamla dräktplagg började samlas in till museerna. På Nordiska museet och Skansen växte intresset för dräkt och personalen skulle gå klädda i sina respektive hemsöckens dräkter (ibid.).

Vid samma tid var det fortfarande modernt att borgerlighetens damer använde bygdedräkter vid olika tillställningar så som sommarfester (Centergran 1996, s. 78, 96). Samtidigt blev det modernt att dansa folkdans och folkdräkter blev det man bar. I dessa kretsar kunde folkdräkterna ha fler förborgerligade och moderna drag (Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 11-15). År 1920 bildades Svenska folkdansringen (Ungdomsringen) (Centergran 1996, s. 110, Karlsson & Linder 1988 s. 5). Ungdomslandslagen har haft en betydande roll i bevarandet av kunskaper inom dräkt (Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 46). Dräkten fungerade som en tydlig gruppmarkör som visade att deltagarna delade ett gemensamt intresse. Ungdomarna från Stockholms överklass i folkdansgrupperna ville "bevara och levandegöra det nationella kulturarvet" (Centergran 1996, s. 159). Trots att olika landskap hade olika dräkter fungerade de enande genom att alla hade just folkdräkt, oavsett från vilket landskap dräkten kommer. De fungerade även avskiljande genom att folkdansarna delades in nationsvis genom sina dräkter och att de skiljde sig från publiken (Centergran 1996, s. 159, 161). De fungerade alltså både enande och avskiljande (ibid.).

I början av 1900-talet skulle hemslöjden arbeta för folkdräktens återupptagande (Centergran 1996, s. 102-106). Lillie Zickerman (1858-1949), pionjär inom den Svenska Hemslöjden, lät de anställda inom hemslöjden gå klädda i folkdräkt. Bygdedräkterna var av stor betydelse inom hemslöjden och varje förening hade minst en dräkt till försäljning. Det gjorde att nystartade hemslöjdsföreningar tog initiativ till revitalisering av en dräkt från det egna landskapet. Nya dräkter togs fram (ibid.). Anna-Greta Pålman som var chef för länshemslöjden i Nyköping tog fram nya dräkter i mitten på 1900-talet (Centergran 1996, s. 130, Skraddare 2013). Hemslöjdens försäljning av material och färdiga dräkter har spelat stor roll för bevarandet av kunskaper inom folkdräktsområdet (Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 46).

Under 1900-talet blev sökandet av det ortstypiska en viktig uppgift för hemslöjdsföreningarna (Lundström 2005, s 166-168). Dräkter som såg olika ut på grund av att de kom från olika orter sågs som varianter av dräkter från samma nation eller som svensk hemslöjd (ibid.). Under 1900-talets början fick folkdräkterna en ny och mer folklig renässans (Lundström 2005, s.168). Dräkten blev en del i en strävan att rädda den äldre allmogekulturen mitt i en stor samhällsförändring genom industrialisering och modernisering (ibid.).

Det fanns under tidigt 1900-tal en strävan att värna om dräktens värde bland de unga (Nilsson 2006, s. 27-28). Det handlade om att återuppliva fosterlandskärleken (ibid.). Det fanns en nationalistisk ton i bärandet av folkdräkt under början av 1920-talet (Svensson 2006, s. 28). Genom att klä sig i dräkt kunde man visa vart man hade sina rötter (Centergran 1996, s. 106). Men dräkterna har för vissa varit en symbol för ett starkt hierarkiskt samhälle med klassförtryck då de använts av samhällsgrupper som idylliserat

bondesamhället och då enligt vissa bortsett från de stora sociala skillnaderna i samhället (Centergran 1996, s. 123).

På 1920-1930-talet fanns det en idealbild om hur en folkdräkt skulle se ut (Centergran 1986, s. 24, Karlsson & Linder 1988, s. 5). Om det inte finns äldre klädesplagg att utgå från eller om de gamla kläderna inte motsvarade idealbilden hittade man på och komponerade en dräkt utifrån den föreställning man hade om hur en dräkt skulle se ut (ibid.). Detta gjorde att det förekommer "fantasi" dräkter som förvirrar de olika begreppen inom folkdräktområdet (Karlsson & Linder 1988, s.5). På grund av detta förekommer det dräkter som inte alls har någon direkt koppling till sin bygd (Centergran 1986, s. 24, Karlsson & Linder 1988, s.5). Centergran skriver om föreställningen att alla i samma bygd gick klädda likadant och att folkdräkterna därför bör ha ett bestämt utseende men detta stämmer inte överens med verkligheten (Centergran 1996, s. 229-230). Bönderna hade ingen uniformliknande klädsel. Kanske kan museerna vara en anledning till denna uppfattning (ibid.). Att museerna visade en dräkt från en viss bygd gjorde att besökarna fick uppfattningen att det är den enda dräkten.

Intresset för bygdedräkter går i vågor (Centergran 1996, s. 285). Under 1900-talet har intresset för att bära folkdräkt varierat beroende på politiska och sociala situationer (Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 16). På 1920-talet ökade tillverkningen av folkdräkter mycket (Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 47) för att 30 år senare på 50-talet få en ny ökning, men på 70-talet var intresset som mest omfattande, skriver Arnö-Berg och Hazelius-Berg (ibid.). Fram till 1970-talet användes bygdedräkten mest av hembygds- och folkdansrörelsen, men vid denna tid förändrades användandet (Centergran 1996, s. 267). Under mitten av 1960- och fram till början av 1970- talet växte en ideologi som gick ut på att det som har revitaliserats skall vara genuint och autentiskt och visa hur det faktiskt hade varit tidigare (Centergran 1996, s. 135-136). Inställningen till användningen och framtagningen av dräkter förändrades. Dräkterna skulle kopieras exakt. Ny-komponerade dräkter sågs som oäkta. För att de nyskapade kläderna skulle anses vara äkta dräkter skulle det finnas en existerande förebild och den nyskapade dräkten skulle vara sydd så som förlagan, alltså för hand. De nysydda exemplaren skulle vara exakt likadana som originalet (ibid.). Man var nu noggrannare med att efterlikna äldre förlagor än man tidigare under 1900-talet varit (Karlsson & Linder 1988, s. 5). Trots denna syn på dräktens korrekthet fanns uppfattningen att allmogens kläder inte alls fungerat som en uniform utan att människorna hade varierat sina kläder (Centergran 1996, s. 135-136).

Centergran och andra forskare menar att under 1970- och 1980-talet ökade intresset för folkdräkten igen (Centergran 1996, s. 137, Eldvik 2006, s. 68, Karlsson & Linder 1988, s. 5). Den som klädde sig i folkdräkt betraktades som både tidlös och modern och bygdedräkten sågs inte längre som ett klassmärke (Centergran 1996, s. 143). De dräktintresserade ville veta vad det fanns för dräkttraditioner i deras hembygd (Eldvik 2006, s. 68). Fanns det ingen egen dräkt i ens hembygd kunde nya dräkter konstrueras med en romantisk idé om hembygdens själ som ledstjärna, men motsatta uppfattningar fanns. I studieplanen *Våra folkdräkter*, av Araskog & Stellborn från 1978, är författarna tydliga med att man inte bör skapa en ny folkdräkt (s. 50).

	Folkdräkt	Bygdedräkt
Tid	Före industrialiseringen	Efter industrialiseringens genombrott
Rum	Lokal utbredning	Anknyter med sitt namn till en bestämd bygd, men används även på många andra platser
Social miljö	Endast allmogen	Alla sociala grupper
Användning	Kläder för olika slags tillfällen	Enstaka tillfällen, speciella ändamål
Form	Variation efter tillfälle och person	Stereotypa saknar oftast utrymme för personlig variation

Ett sätt att se på begreppen folkdräkt och bygdedräkt i relation till tid, rum, social miljö, användning och form visas ovan (Centergran 1996, s. 13).

1.6.8. Rekonstruerade, dokumenterade och komponerade dräkter

Centergran talar om rekonstruerade, dokumenterade och komponerade dräkter (Centergran 1986, s. 26, Centergran 1993 s. 14-15). En rekonstruerad dräkt är en dräkt där majoriteten av plaggen har dokumenterade förlagor fast det är osäkert om de har burits tillsammans. En komponerad dräkt är en idealbild av en dräkt och saknar dokumenterade förlagor. En dokumenterad dräkt är antingen en originaldräkt eller en kopia av en originaldräkt med lokal särprägel. När boken skrevs 1986, benämnde Centergran alla tre med ordet folkdräkt men även ordet hembygdsdräkt användes (ibid.).

Dräkten uttryckte gemenskap och samhörighet vilket är en anledning till att dräkter senare konstruerats (Arnö-Berg & Hazelius-Berg 1975, s. 11-16). Det skedde genom att bygdedräkter sammanställdes med utgångspunkt från äldre dräktplagg vilket har lett till att många folkdräkter tillkommit (ibid.). Det har inte funnits lokalt särpräglade dräkter överallt i landet. Detta innebär att om man där skapar en dräkt blir det oavsett om man vill det eller ej en konstruktion (ibid.).

Centergran menar att det inte finns någon officiell instans i Sverige som bestämmer vad som är en bygdedräkt (Centergran 1996, s. 190). "Det gör ingen eller alla och envar" (Centergran 1996, s. 190). Alla har alltså friheten att skapa en dräkt från en viss bygd men sen är det upp till alla och envar i den aktuella bygden att bestämma om den accepteras som hembygdsdräkt (ibid.). Men det kan också ske genom omröstning i till exempel hembygdsföreningen (ibid.). Det är svårt för nykomponerade dräkter att få fäste (Arnö-Berg & Hazelius-Berg 1975, s. 38). De nykomponerade dräkterna har svårt att ses som autentiska verkliga då de saknar historisk tradition (ibid.). Enligt Centergran är det viktigt att berätta att en dräkt är komponerad för att inte lura någon att det är en dokumenterad dräkt (Centergran 1986, s. 26, 1993, s. 14-15).

Att betrakta folkdräkten som en helhet kan också ses som problematiskt då de olika delarna i en dräkt ofta har sin egen historia (Nylén 1947, s. 22-23). En del delar kan ha sin prägel från renässansen medan medeltida drag kan finnas kvar i vissa delar av utformningen, men

även 1700- och 1800-talet kan ha påverkat de olika delarna. Detta beskriver Nylén som skillnaden mellan folkdräkten och modedräkten. Folkdräkten har formats med tiden men modedräktens delar kommer från en och samma tid (ibid.).

Arnö-Berg & Hazelius-Berg menar att det är en hederssak att bära sin bygdedräkt på rätt sätt (Arnö-Berg & Hazelius-Berg 1975, s. 207). När man bär en viss dräkt är man en representant för den bygden (ibid.). Men en dräkt är också något som är väldigt starkt kopplat till den som bär den. Vi blir ett med kläderna (Centergran 1996, s. 223). Vi känner oss personligt kritiserade då en dräkt vi bär blir kritiserad (ibid.). Idag kan folkdräkten dock bäras helt nollställd från de sociala signaler den en gång sänt (Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 22-23).

Ur dräktsynpunkt är Skåne ett av Sveriges rikaste landskap (Arnö-Berg & Hazelius-Berg 1975, s. 50). Här finns flera av landets äldsta dräkter som har identifierats som folkdräkter. Olika ekonomiska och politiska händelser har bromsat utvecklingen i landskapet vilket har gjort att människor har hållit fast vid sina gamla dräkter och inte införskaffat nya. I Skåne kan man i stort sett se fyra dräkt-områden men sedan sekelskiftet 1800 har dräktskicket i Skåne delats in efter häraderna vilket innebär 23 häraderna i Skåne (Arnö-Berg & Hazelius-Berg 1975, s. 50, Centergran 1996, s. 65-68). Men kläderna inom ett härad skiljde sig också åt (Centergran 1996, s. 65-70).

1.7. Metod

Studien bygger på halvstrukturerade kvalitativa intervjuer med fyra handplockade informanter som på olika sätt har en koppling till sömnad, försäljning samt bärandet av dräkt. Intervjuteknik ses som en stadig grund för kvalitativ forskning (Alvesson 2011, s. 9). Den kvalitativa forskningsintervjun kan synliggöra det vardagliga och ge nyanserade svar genom öppna frågor (Kvale & Brinkman 2009, s. 28, 46). Jag har genom de kvalitativa intervjuerna velat nå informanternas djupa uppfattningar och erfarenheter när det gäller dräktval. Alternativ skulle vara att göra gruppintervjuer men med risk för att informanterna påverkas av varandra. I kvalitativa studier väljs i första hand informanter utifrån vad de kan ge i förhållande till vad studiens mål är (Öhlander 2011, s. 30).

Fenomenografin ligger som grund för denna studie. Fenomenografi handlar om att studera uppfattningar (Patel & Davidsson 2011, s. 32). Det handlar om att beskriva hur människor uppfattar omvärlden vilket handlar om att beskriva hur något framstår för andra människor och inte hur något egentligen är (Larson 1986, s. 13). Då fenomenografins syfte är att se till skillnader i uppfattningar väljer jag att genomföra individuella intervjuer (Alexandersson 1994, s.117).

Jag har under Gillet Skånska dräkter på Svaneholms slott den 24/4 2016 tagit bilder på deltagare i folkdräkter med deras muntliga samtycke. Personerna som fotograferades ombads berätta om sina dräkter.

1.8. Källmaterial och källkritik

Den empiriska litteraturen har valts utifrån att den speglar synen på folkdräktbruk under den tid då den skrevs. Källmaterial består främst av det intervjumaterial som tagits fram genom genomförda intervjuer. Trots att alla informanter har en koppling till dräktområdet har jag strävat efter en variation i deras koppling till dräkten. Det handlar om olika kopplingar, så som till exempel folkdansintresse, sömnadsintresse, hemslöjdsintresse och ett kulturhistoriskt intresse.

Dräktområdet i Skåne är en "liten värld" och det finns en risk med att informanterna kan kännas igen genom sina svar. Det medför en risk i att informanterna är försiktiga i sina svar och intervjuaren inte når på djupet. Men det kan också innebära en försiktighet från intervjuarens håll. För mig som intervjuare innebär det att jag inte nämner namn och jag refererar inte heller till andra personer aktiva inom folkdräktområdet i Skåne. Jag upplever mig ha fått utförliga svar på mina frågor i de olika intervjusituationerna.

1.8.1 . Validitet och risker

Validitet handlar om undersökningens metod faktiskt undersöker det den säger sig göra (Kvale & Brinkman 2009, s. 118). Lindgren (2010) rekommenderar att som intervjuare vara uppmärksam på hur egna erfarenheter och uppfattningar kan påverka den "objektiva" forskningen. När intervjuerna transkriberades valde jag att delvis redigera dem och delvis återge dem i talspråklig form enligt Kvale och Brinkman (2009, s. 301). Kvale och Brinkman menar att behålla en del av talspråket i transkriberingen ger en djupare bild av intervjuerna (Kvale och Brinkmans 2009 *ibid.*). De intervjuer som i resultatdelen presenteras har ännu en gång omarbetats genom att till exempel punkter och versaler lagts

till. I intervjusituationen ligger fokus på vad informanten säger och inte miljön där intervjun genomfördes men tilläggas kan att alla intervjuer genomfördes ostört. "Relationen och den personliga interaktionen mellan intervjuare och intervjuperson spelar en central roll för intervjun, vilket innebär att olika konstellationer av intervjuare och intervjupersoner kommer att resultera i olika kunskapsprodukter (Kvale & Brinkman 2009, s. 322). Mitt mål var att få en lugn och förtroendeingivande intervjusituation för om informanterna känner sig trygga anser jag mig ha större chans att nå på djupet i informanternas svar vilket påverkar studiens resultat positivt.

Kvale och Brinkman menar att den kvalitativa forskningsintervjun på grund av sina ledande frågor kan upplevas snedvriden och otillförlitlig (Kvale och Brinkman 2009, s. 184). Den har inte heller till mål att fungera generaliserade (ibid.). Vi kan inte helt veta vilka motiv informanterna har bakom sina svar (Alvesson 2011, s. 39).

1.9. Teoretisk ansats och etiska frågeställningar

Studiens resultat diskuteras i relation till Clara Åhlvik och Otto von Busch tankar om hantverk och DIY (Do-it-yourself), identitet, kläder, hembygd, kultur och etnicitet.

1.9.1. DIY

Åhlvik och von Busch ger en global utblick med exempel på hushållstaktiker inom ett alltmer nätverksbaserat skapande i hemmet vilket handlar om ett uppdaterat textilt konsthantverk, nytolkat av en ny generation av innovativa hantverkare, seriösa amatörer och politiska praktiker (Åhlvik och von Busch 2009, s.6). DIY utgår från att vi människor kan skapa lösningar för våra liv själva (Åhlvik & von Busch 2009, s. 13-15). Internet fungerar som en utvecklad plattform för kunskapsutbyte. DIY innefattar både traditionellt hantverk, alltså kulturkonservatism, och samtidigt en progressiv rebellisk alternativkultur (ibid.). "DIY är ett svar mot den dominerande slit-och-släng-kulturen och det politiska systemet som uppmanar till allt snabbare konsumtion" (Åhlvik & von Busch 2009, s. 15). Klassmarkören "den Goda Smaken" förlorar i betydelse. Det handlar om att mixa, blanda, pröva nya lösningar, spränga smakgränser, ifrågasätta det gamla och skapa en ny estetik, bygd på helt andra lagar (Åhlvik & von Busch 2009, s. 13-15).

Åhlvik och von Busch menar att hembygdsrörelsen och hemslöjden idag möter utmaningar då begreppet hembygd har luckrats upp och vidgats för den svenske medborgaren (Åhlvik och von Busch 2009, s. 16). Den romantiserade lokalförankrade synen på hembygden ifrågasätts genom DIY-rörelsen. Även våra traditioner i hantverksskicklighet anser Åhlvik och von Busch har romantiserats med fokus på att göra allt "rätt" vilket kan resultera i en känsla av förlamning. Orden "det var bättre förr" kan få konsekvensen att nya metoder och material utesluts (ibid.).

Våra hem har utvecklat en ny sorts "hushållstaktiker" där ekonomi, politik och ny teknik hänger tätt samman (von Busch 2009, s. 24). Hantverket uppdateras i takt med nya förhållningssätt och produktionsformer. Global samverkan över Internet är av stor betydelse. Detta sker i en tid där den lokala gemenskapen tycks förlorat sin roll. Det är snarare Internet som sammankopplar hemslöjdare och hantverkarens hemverkstäder med varandra i en global värld. von Busch menar att dessa "hemslöjdare" kanske inte är den typ av hemslöjdare vi sedan tidigare känner till. Deras fokus är kanske inte bygdens traditionella mönsterställningar men de ser ett värde och känner stolthet i det handgjorda (ibid.).

1.9.2. Identitet

Begreppet identitet är från början en individualpsykologisk term (Brück 1984, s. 65). Begreppet står då både för självupplevelse hos en individ eller grupp och för andras uppfattningar om en individ eller grupp. En del av identitetsupplevelsen går att koppla till att människor bor på samma plats vilket med en vag term kan benämnas lokal identitet. Denna sortens identitet kan jämföras med begreppen nationell identitet och etnisk identitet.

Olika aspekter påverkar människors uppfattning om sin identitet. Det kan handla om ålder, kön, socialklass och yrke (ibid.).

Ordet identitet kan härledas till latinets idem som betyder densamme (Svenska akademins ordbok 1933). Svenska Akademien (1933) beskriver tre huvudsakliga aspekter av begreppet. Det handlar om att två eller flera ting är identiska vilket Brück beskriver som likhetsaspekten (Brück 1984, s. 66- 67). Den andra aspekten är förhållandet att något eller någon är detsamma eller densamma under skiftande omständigheter och vid olika tillfällen vilket Brück beskriver som kontinuitetsaspekten. Den tredje aspekten handlar om en individ är den hen utger sig för eller antas vara. Det handlar om att styrka sin identitet vilket Brück beskriver som bekräftelse eller legitimeringsaspekten. Brück är enligt sin likhetsmodell tydlig med att det inte kan finnas några människor eller grupper som är helt identiska men lyfter fram motsatsen, alltså olikheten som mer intressant. Det handlar om att vi som individer rör oss i motsats till andra människor vilket är grunden för det mänskliga medvetandet. Ett exempel är att tala om kvinnliga könstillhörigheter. Det fungerar endast om det också finns en motsats, alltså män. Denna likhets och motsats aspekt är lika relevant när det gäller grupptillhörighet. Att som en grupp människor uppfatta samhörighet, betyder också att de ser sig olika andra. Genom detta synsätt finns kopplingar till kulturbegreppet (ibid.). "Kultur är ett sammanfattande begrepp för det som gör oss till svenskar istället för norrmän eller danskar eller vad vi nu väljer som motsats" (Brück 1984, s. 67). Brück ser anledningen till denna känsla av nationstillhörighet som något som botten i att vi delar erfarenheter med den grupp vi anser oss tillhöra (Brück 1984, s. 67). En del erfarenheter delar vi med en mindre grupp människor vilket innebär att både begreppet identitet och kultur blir uttryck för relativa förhållanden. Ett exempel är att vi blir "mer" svenskar när vi kommer utomlands. Detta innebär att den lokala identiteten kan ses som en relativ grupptillhörighet som under vissa omständigheter mobiliseras (ibid.).

Med tanke på Brücks (1984, s. 70) legitimeringsaspekt sker i kulturell synpunkt ett ständigt samspel mellan människor där vi sänder och läser av varandras identitet. Vår identitet bekräftas eller uppfattas inte vilket i sin tur skapar främlingskap. Det kan konkret innebära att antingen resulterar samspelet mellan människor i att det finns en grupptillhörighet. Det sker genom att vi upplever att vi tillhör gruppen eller att vi är totalt oförstående inför de signaler vi läser av (ibid.).

1.9.3. Kläder och identitet

I alla tider har kläder använts för att särskilja individer och grupper men även för att förena (Jacobson 1993, s. 97). Kläder används för att bygga upp en egen identitet och gestalta en livsstil (Jakobsson 1993, s. 97). Kläder och hela vårt yttre sänder budskap. Det kan handla om klädernas utseende men också om hur de är kombinerade. Hur kläderna tolkas beror på i vilka sammanhang de tidigare har använts och på så vis fått en viss kodifiering. Det sker genom att kläderna medvetet använts i ett visst sammanhang och inte andra. De kulturella koderna existerar alltid i en kontext (ibid.). När det gäller folkdräkter har dräkterna brukats olika beroende på när, hur och var de har använts. Våra kläders form och uttryck fungerar som ett instrument som signalerar tillhörighet (Aravanitidou & Gasouka 2011, s. 23, Jacobson 1993, s. 97). Det kan handla om att se vem hen är, var kommer hen från, grupptillhörighet, social position samt vad man tidigare varit med om (ibid.). Mode signalerar bärarens personlighet (Aravanitidou & Gasouka 2011, s. 18).

Våra kläder är ett icke verbalt språk vilket gör det svårt för immigranter att förstå precis som med andra språk på grund av att våra kläder symboliserar olika saker i olika länder⁵ (Aravanitidou & Gasouka 2011, s. 20). Vi kan alltså visa både avståndstagande och samhörighet med andra grupper genom våra kläder (Jacobson 1993, s. 97). Men Asplund menar att vi inte längre kan tala "folkdräkternas språk" vilket innebär att vi inte kan avläsa folkdräkternas tecken vilket innebär att vi uppfattar varandra som jämlika i bygdedrätt / folkdräkt. Detta trots att det visst fanns skillnader i böndernas olika kläder (Asplund 1983, s. 178). Olika klädesplagg kunde då, precis som nu signalera olika saker (ibid.).

1.9.4. Hembygd, kultur och etnicitet

Hembygdsrörelsen erbjöd något som människorna kände till när samhället var i stor förändring (Eskilsson 2008, s.23- 26). En tillbakablick på den egna platsens historia gjorde att föreställningen om en hembygd växte fram vilket betydde en förankring för människorna (ibid.). Eskilsson beskriver hembygden som en del av nationen: "Konstruktionen av hembygden var en del av konstruktionen av nationen. Hemmet fanns i bygden som en del av Sverige" (Eskilsson, s. 20-21). Hembygden är alltså kopplad till landet Sverige men Önnfors ser hembygd som en kollektiv konstruktion och inte som en given plats (Önnfors 2004, s. 29). Louise Vinge beskriver hembygd som landsbygd med utrymme för betesmarker och åkrar men bebyggd (Louise Vinge 2004, s. 7). Det handlar inte om stads kvarter med fabriker och gator. Hembygd är ett ord med koppling till trygghet och samhörighet (ibid.). Löfgren beskriver den tidiga hembygdsrörelsen: "I hembygdsrörelsens första skede fanns det drag av utopi och revolution mot den förkonstlade borgerliga livsformen, men snart tog nostalgien överhanden." (Löfgren 1979 b, s. 61). Löfgren beskriver den nya hembygdsromantiken som ett sätt att försöka vrida klockan tillbaka till "det gamla bondesamhället" mitt i en tid av klassmotsättningar, anonymitet, främlingskap och storskalighet i industrialismens samhälle (Löfgren 1979, s. 61). Bondbyn upplevdes i kontrast till staden som en trygg, oproblematiserad plats. Men det som återskapades var istället för böndernas verkliga liv en föreställning om hur det kunde ha varit eller en dröm och hur det borde vara (ibid.). Marcus Idvall ställer sig frågan hur gränserna för vad som uppfattas som ett hem skapas och förändras i olika kulturella och historiska processer (Marcus Idvall 2001, s. 21).

Ordet kultur fungerar och används som en term för de värderingar och kunskaper som en grupp människor delar (Löfgren 1979 a, s. 15). När det gäller folkdräkter kan det handla om hur den bärs, vem som bär den och i vilket sammanhang. Löfgren menar att: "Kultur är något som används för att systematisera, förklara och legitimera den värld som omger individen /.../ kulturen är det medium- det filter - genom vilken människan skapar sin verklighetsbild" (Löfgren 1979 a, s. 15). Löfgren beskriver människan som en kulturbärande varelse på två plan. Både som symbolskapare och symbolbyggare (Löfgren 1979 a, s. 16). Det betyder att människan kan filtrera, tolka och etikettera (ibid.).

Ehn skriver om etnicitet och nationalitet, som stora frågor i dagens samhälle (Ehn 1993, s. 66- 67). Både begreppet etnicitet och nation är begrepp som väcker starka känslor av kollektiv gemenskap bland människor och det är inte självklart vilka som tillhör den specifika etniska eller nationella gruppen (ibid.). "Både nationen och den etniska gruppen

⁵ Denna svårighet att läsa av klädernas symbolik gäller även till exempel mellan olika grupper i samma nation så som till exempel grupper skapade av generationsklyftor.

är "inbillningar", konstruerade gemenskaper, som dock är mycket verkliga i sina praktiska konsekvenser " (Ehn 1993, s. 67). Ett perspektiv att se på etnicitet är ur det konstruktivistiska (Ehn 1993, s. 67-79). Detta synsätt ser på etnicitet som något som skapas och omskapas i det sociala livet och har en relativ betydelse i olika sociala sammanhang. Ehn beskriver begrepp som etnicitet som ett sätt att se verkligheten ur och inte en bestämd företeelse (ibid.).

Ehn att det i verkligheten inte finns några etniska grupper med skarpa avgränsningar (Ehn 1993, s.79-81). Det handlar snarare om människor som känner samhörighet med andra människor och gör denna samhörighet synlig för andra människor. Ehn menar att etnicitet och kultur är något som människor ständigt skapar och förändrar i vardagen under påverkan av yttre omständigheter. Det handlar alltså inte om statiska förhållanden. Vi är ständigt delaktiga i formandet av den etniska gruppen. Det gör vi med hjälp av språk, traditioner, gränsmarkeringar och till exempel genom rekonstruktioner av det förflutna. Vi bygger tillsammans upp en samhörighet med hjälp av symboler bestående av bland annat tecken, föremål, myter och nyckelbegrepp (ibid.).

1.10. Etiska frågeställningar:

Jag är medveten om att det finns starka känslor kring dräkt, hur den skall bäras, vem som får bära den och när den får bäras. Det är något jag i mina intervjuer har behövt ta ställning till. Det forskningsetiska ställningstagandet har i studien inneburit att skydda informanternas identitet genom att inte presentera informanterna vid namn. När det handlar om intervjuer som metod finns det etiska aspekter att ta ställning till (Kvale & Brinkman 2009, s.32). Informanterna har informerats enligt Vetenskapsrådet om intervjuernas syfte, deras anonymitet samt om intervjumaterialets konfidentialitet. Informanterna fick genom att skriva under ett dokument (Bilaga 2) bekräfta sitt samtycke till deltagande och ljudinspelning av intervjun, för att använda som underlag i min c-uppsats. Enligt Kvale och Brinkman (2009, s. 195) kan det upplevas som distraherande för intervjupersonen om intervjuaren under intervjun gör omfattande anteckningar och därför valde jag att endast göra stödanteckningar samt en ljudinspelning under intervjuerna.

2. Undersökningsdel

2.1. Genomförande

Undersökningens genomförandet har bestått av att läsa in sig på ämnet, förbereda intervjuer, genomföra intervjuer samt att sammanställa materialet. Intervjuerna förbereddes genom att strukturera upp frågor med utgångspunkt i studiens frågeställningar. Frågorna intervjuerna utgår från återfinns i bilaga 3.

Intervjuerna genomfördes halvstrukturerade vilket innebär att frågorna utgjorde en mall för intervjuerna men informanterna hade frihet att svara och komma in på nya områden om så önskades. Miljön är en påverkande faktor i en intervjusituation (Alvesson 2011, s. 43). För att skapa goda förutsättningar för att informanterna skulle känna sig avslappnade under intervjusituationen har de fått välja var den skulle genomföras. Samtliga intervjuer genomfördes ostört, varav en på telefon. Till en av informanterna har jag fått återkomma i efterhand för att fylla i en del luckor i det transkriberade materialet då vissa ord i inspelningen föll bort. Intervjuerna har transkriberats och fungerat som arbetsmaterial i analysen av intervjuerna.

2.2. Presentation av informanterna

Samtliga informanter är involverade i dräktvärlden i Skåne. Tre av informanterna kommer i kontakt med folkdräkt på ett eller annat sätt genom sitt yrke och den fjärde kommer i kontakt med dräkt genom ideellt arbete.

För informant 1 bottnar intresset för folkdräkt i ett folkdansintresse samt ett intresse för sömnad, textilier och handarbete. Hen har flera egensydda dräkter som till exempel bärs på bröllop, i kyrkan och på midsommar. Dräkterna kommer från den ort hen kommer ifrån och ser som sina hemtrakter.

För informant 2 är det kulturarvet som finns i dräkthistorien och skrädderiet som ligger bakom intresset för folkdräkt. Hen äger flera egentillverkade dräkter från den bygd där hen är uppvuxen i och har rötter i, bakåt i tiden på hans mammas sida då det var lättare att få tag på information om dräkter från Skåne (som mammans släkt kommer från) även om informant 2 säger sig lika gärna kunna ha valt dräkter från sin pappas sida av slakten. Dräkterna bärs på högtider så som bröllop, i kyrkan, vid midsommar, vid jul men även som sorgkläder vid begravning.

Informant 3:s intresse för folkdräkt har vuxit fram genom att hans mamma sysslade mycket med slöjd, hantverk, vävning, broderi och folkdräkter. Informant 3 äger mer än en egentillverkad dräkt (mer eller mindre komplett). Dräkterna kommer från den ort hans mamma kommer ifrån, alltså ett traditionellt val enligt informant 3. Hen bär sina dräkter vid till exempel bröllop eller på tillställningar som julmarknader eller sommarjippon.

Informant 4 äger mer än en egen egentillverkad dräkt. Intresset för dräkt uppstod då hen arbetade inom hemslöjden. Många beställde material till att sy upp dräkter på 1970-talet och på så vis uppstod även informant 4:s intresse för dräkt. Hen valde dräkterna utifrån den härad där hen är uppvuxen. Dräkterna används vid högtider, på bröllop och under vissa speciella dagar på jobbet.

2.3. Resultat

2.3.1 Dräktval

Samtliga informanter har valt dräkt från en plats de på ett eller annat sätt har anknytning till. Deras dräkter kommer oftast från den plats de är födda och/eller uppvuxna på. Att välja en dräkt från sin uppväxt eller födelseort bottnar i en önskan om att ha kontakt med traditionerna eller platsen (Informant 1). Dräktvalet handlar om tillhörighet och känslorna för sin bygd (Informant 2).

Samtliga informanter lyfte fram skönhetsfaktorn som en påverkande aspekt i dräktvalet. De menar att i valet av dräkt är man inte bunden till sin hemort utan det skall finnas en frihet i att välja den dräkt man uppfattar som vackrast. Det går bra att välja en dräkt för att man tycker att den är fin (informant 2) och det är viktigt att tycka att den dräkt man bär är vacker (informant 3). Trots denna betoning av friheten att välja en dräkt endast för att den är vacker har ingen av informanterna gjort det. Det är ovanligt att välja en dräkt från ett landskap utan att ha någon sorts anknytning till platsen: " En skåning tar inte en dräkt från Dalarna bara för att dom tycker att de är fina" (Informant 4). Detta påstående är motsatsen till vad de tre andra informanterna anser. Informant 3 säger att: "Det är klart att det är roligt om man har koppling men har man det inte så kan det inte vara sak för att inte göra en dräkt" (Informant 3). Men att välja en dräkt, på grund av något annat än geografisk härkomst kan kräva en motivering (Informant 2 och 3). Informant 2 säger att: "Eftersom du har argument för varför du vill ha en Leksandsdräkt, skaffa dig då en sådan men var försiktig när du kommer upp i Leksand så att du inte står där uppe och säger såhär skall det se ut, då kan det bli inbördeskrig". Informant 1 lyfter fram risken med att bära en dräkt som man saknar anknytning till. Hen ger exempel på samernas kläder och menar att om en person som inte är same bär dessa kläder finns en risk att det upplevs som en utklädnad. Bär man en dräkt som man saknar koppling till finns risken att man inte vet hur den skall bäras (Informant 1 och 2). Då kan man behöva hjälp så att man inte bär dräkten på fel sätt. Det kan handla om att man inte vet hur delar på dräkten skall fästas:

Så att man inte fäster förklädet på kjolen, man visste inte bättre, man vände bindmössan bak och fram så man sätter rosetten fram, för att man tyckte att den var fin, för då kan man ju bli till åtlöje för man vet ju aldrig, det kan ju komma någon som vet lite grann i alla fall, man bör ha lite hjälp i alla fall (Informant 2).

Informant 2 berättar om personer som velat ha dräkt i ett "förlöjligande" syfte då det inte handlat om seriöst bruk till till exempel en revy. Hen beskriver detta som ett förlöjligande av den personen eller den typen av människa vilket hen starkt ogillar. Informant 3 menar att "vem som helst kan bära vilken dräkt som helst, samtidigt vill jag bara lägga in en brasklapp att detta är inte maskeradkläder utan det här är seriöst och jag tror att de flesta som skaffar sig en dräkt gör det hyfsat allvarligt". Informant 2 och 3 tar avstånd från att

bära dräkt i ett förlöjligande utklädnadssyfte. Trots detta beskriver informant 4 folkdräktsbruk som ett sätt att klä ut sig och visa hur allmogen var klädd på den tiden fast hen tror inte att så många tänker på det (Informant 4). "Utklädnad, det förknippar man kanske med maskerader och karnevaler och så men det är inte där man främst sätter på sig en folkdräkt" (Informant 4). Hen ser det som en utklädnad men inte i ett förlöjligande syfte" (Informant 4).

2.3.2. Identitet

Jag ställde frågan hur informanterna ser på om det kommer en person från ett annat land, med en annan kulturerfarenhet och vill bära en svensk dräkt.

Varken informant 1 eller 2 har mött detta fenomen tidigare. Kanske skulle detta kunna hända om personen känner att den har anknytning till platsen och vill komma i kontakt med traditionerna där (Informant 1). Informant 2 har inte stött på detta utan då har det varit mer än en generation mellan inflyttandet till Sverige eller att en av föräldrarna kommer från till exempel Thailand eller att barnet varit adopterat, men Informant 2 har aldrig funnit några problem i detta. Informant 3 upplever detta som en känslig fråga. Hen beskriver sig inte som störd över fenomenet men ser det som märkligt att en människa från ett annat land vill bära svensk folkdräkt då hen ser folkdräkt som något som har med ursprung att göra, vilket borde betyda att kommer du till Sverige från till exempel Syrien så borde det vara de syriska dräkterna som intresserar dig, trots att du är i Sverige. Informant 2 och 3 ser ingen skillnad på ett adopterat barn och ett biologiskt barn som bär folkdräkt men informant 3 ser en skillnad i människor som invandrar hit som vill bära dräkt. Hen ställer sig frågan varför man vill bära svensk dräkt: "Varför vill man ha dräkten? Är det för att man vill låtsas nåt man inte är? Är det för att man vill försöka att anpassa sig?".

Informant 3 skriver om hur en sverigedräkt för några år sedan presenterades på en utställning med slöja. Hon beskriver komplexiteten: "Jag tycker att det är jättespännande så tycker jag att det inte funkar men samtidigt så funkar det ju för på den tiden när de svenska bönderna bar sina dräkter, då visade de aldrig håret. Det var totaltabu, det var oanständigt att visa håret. Då hade du kluten". Hade kluten använts så hade ingen slöja behövts (Informant 3). För informant 3 handlar bärandet av folkdräkt mycket om att känna sig svensk. Det handlar om att prata svenska och att dela de svenska värderingarna. Kan och gör man det är det helt okej att bära svensk folkdräkt. Hen menar att kommer man så långt att: "Man vill acklimatisera sig, man vill bli svensk på riktigt, då är det klart att man skall kunna ha en dräkt /.../ Det handlar om känslor, det handlar om individer, hur man vill leva sitt liv, vilka värderingar man förhåller sig till".

Informant 4 säger att: " För mig låter det jättekonstigt, att de skulle vilja för ofta har de ju väldigt mycket fint själv. Men jag vet en kvinna i Landskrona som kommer från ja vad heter det, Ungern, typ där nere ifrån dom länderna och hon syr ju dräkt här från sitt land till sina landsmän" (ibid.). Ens hembyggd tycks bli ännu viktigare när man reser därifrån (Informant 2 & 4). "Det ser man ju på alla, många svenskor som åker utomlands har Sverigedräkter" (Informant 4). Det är oklart om informanten här avser dräkter från Sverige eller Sverigedräkten.

2.3.3. Bära dräkt på fel sätt

Dräktdelarna i en folkdräkt bör bäras på ett visst sätt. Olika dräktdelar signalerar sociala budskap så som till exempel civilstånd och det tycker informant 4 att man skall visa (Informant 4). När det handlar om sättet att bära en dräkt på handlar de flesta av informanternas svar om att man inte burit dräktens olika delar på ett korrekt sätt. Informant 1 menar att det är fel om: "en hembyggsdam går och serverar kaffe, man tar ju inte på det vita högtidsförklädet med vit klut och sådana grejor för det hör ju till stora högtider". Det uppfattas alltså som fel att klä sig till stor högtid när man skall servera kaffe. Det är också viktigt att inte kombinerar dräktdelar från olika tider (informant 2). Informant 2 har inte köpt några mönster från hemslöjden då hen ansett att de inte varit av tillräckligt god kvalité. Hen menar att det har varit "omritade grejor hit och dit". För informant 2 är det viktigt att veta vem som har tagit fram de mönster hen skall sy efter. Det handlar om att mäta upp mönster utifrån bevarade dräktdelar. De mönster hen skall använda får inte vara några fantasiplagg utan skall vara korrekt avritade av en trovärdig person som kan sin sak, om inte informant 2 själv tagit fram mönstret.

Informant 3 menar å andra sidan har tagit beslutet att i sitt dräktsömnadsarbete kombinera former från olika häradar. Hen tycker det är helt okej och menar att:

Jag vet vad jag har gjort och jag vet hur det skall se ut, då känner inte jag att jag har några problem. Nu, eftersom tröjan inte är färdig har jag inte visat mig offentligt med den så jag har ju inte fått några kommentarer, det enda jag kan tänka mig som känns lite osäkert är om någon ser mig och tänker, henne/honom pratade jag med innan, hennes/hanns dräkt kommer ifrån skytts, en sån tröja skall jag göra, nu går jag hem och gör det, en skyttströja. För vissa, när man gör fel, som jag har gjort, så bör man veta att man har gjort fel (informant 3).

Informant 3 menar vidare att det är tack vare Hemslöjden som Skånes dräkter är uppdelade i häradar (Informant 3). Hemslöjden hittade en dräkt- "representant" för varje härad men denna uppdelning i häradar bottnade i den ekonomiska konstruktionen. Hemslöjden skulle sälja material till dräkterna. Det gamla skulle bevaras och då valde man ut efter utseende, finaste dräkten, efter material, de äkta gamla materialen. Det fick inte vara något maskinvävt och inte något modernt bomullstyg. Definitivt inga konstfiber och inget så kallat fult då Hemslöjden också hade en roll som smakdomare (ibid.). Informant 3 menar att Hemslöjden ansåg sig behöva uppfostra folk till att lära sig vad som är vackert. Indelningen av häradar och specifika dräkter för varje härad är också en konstruktion (ibid.). På grund av att det är en konstruktion bekymrar sig inte informant 3 så mycket över att hen har blandat delar från olika dräkter i en dräkttröja.

2.3.4. Dräktpolis

Samtliga informanter nämner begreppet dräktpolis. Dräktpoliser är självutnämnda personer som tog på sig uppgiften att berätta för andra på vilket sätt deras dräktbruk var fel. Trots att ingen av informanterna vill komma och bestämma över någon annan när det handlar om rätt och fel finns det saker som de upplever som fel. Ingen av mina informanter vill förbjuda någon att bära dräkt men informant 1 säger att det var svårt att svara på om en dräkt kan vara rätt för en person att bära men fel för en annan. Både informant 1 och 3 säger att: "Jag vill ju inte vara någon dräktpolis". Informant 4 menar att det finns saker som

är rätt och fel men inte så strikt som dräktpoliserna menade. Dräktpoliserna var de som ville väl men "dom gick ut fel" (informant 2). De tänkte att dräkten var en uniform och skulle bäras där efter (informant 4). Bar man då "fel" kjol eller "fel" förkläde så kunde dräktpoliser komma och påpeka detta. Det bottnar i okunskap (informant 4). Många människor tror att dräkten var ett statiskt plagg men det var vanliga kläder (Informant 4). En orsak till uppfattningen att det var "uniformer" som såg likadan ut var att dräkter syddes på lanthushållsskolan och då fick de likadana utseende vilket gjorde att man kunde se på en kvinnas dräkt om den var sydd där (Informant 4). De värsta dräktpoliserna fanns inom folkdansföreningarna (Informant 2). De ansåg sig ha rätt att visa folk vad som var rätt och fel men det gjordes på ett "tokigt" sätt. Bråk uppstod mellan hemslöjden och ungdomsringen där oklarheter kunde handla om att det inte var rätt kjolfärg, rätt livstykke mönster, rätt förkläde, rätt strumpor och "allt" diskuterades (ibid.).

Alla informanter lyfter fram att dräktområdet är känsligt. Informant 2 ger exempel på hur sårad en person som jobbat mycket och länge med sin dräkt kan bli om någon kommer fram och säger att personen har gjort fel på något sätt. Att folkdräkter kritiserats är känsligare än att vardagskläder kritiserats därför att:

"de tillhör ju ett kulturarv som är liksom mitt, alltså väldigt mycket mitt och min hembygd/.../ Det är känsligt det här va, det sitter liksom mycket i folkdräktsplagg /.../ Man är aldrig så mycket leksandsbo som när man flyttar ifrån Leksands och bor i en annan, bor i Stockholm till exempel, då är man liksom dalkarl alltid och det är likadant med Skåningar och likadant med alla människor över huvud taget så att man är såld för sin hembygd" (informant 2).

Dräktfenomenet är känsligt och laddat (Informant 3). Att välja att bära dräkt bottnar i två grundtankar, att vilja vara fin och att vilja föra en tradition vidare. Informanten menar också att det handlar om människors rötter (ibid.). När det gäller dräktpoliser är det en diskussion om vad som är rätt och fel när det handlar om att bära dräkt som är det viktiga. Det handlar om dräkternas utseende och kombination av olika dräktdelar. Ett annat omdiskuterat område är huruvida man skall sy dräkterna för hand eller ej (informant 2). Informant 4 berättar att hen sydde först sin dräkt på maskin men när hen lärt sig mer om dräkt och hantverk ville hen inte ha det så och sprätte upp, köpte riktigt sidentyg och sydde för hand.

Idag minskar antalet dräktpoliser (informant 2 & 4) men det tycks ändå finnas en önskan om att göra "rätt". Informant 4 berättar att idag är man noggrannare med att hitta rätt material, sy för hand och göra det så autentiskt med originalplagget som möjligt vilket även informant 2 eftersträvar. En av informanterna menar att hen i sitt yrke ser ett ökat intresse för dräkt jämfört med för 10- 15 år sedan.

3. Diskussion och slutsatser

3.1. Hembygd

Samtliga informanter i denna studie har valt dräkter från en plats de på ett eller annat sätt har anknytning till. Detta stämmer bra överens med Centergrans båda studier som visar att de flesta som skaffar dräkt tar en dräkt från den plats där de känner sig ha sina rötter (1993, 1996). Det handlar om identitet. Centergran menar att vi är en del av vår hembygd genom vår kropp (Centergran 1996, s. 209). Informant 2 berättar att hen har flyttat runt en hel del i Sverige och att tillhöra sin hembygd var då viktigt. Hembygden har under tider då samhället varit i förändring utgjort en förankring för människor (Eskilsson 2008, s. 23-26). Ordet hembygd kan kopplas till trygghet och samhörighet (Louise Vinge 2004, s. 7). Marcus Idvall funderar på hur synen på vad som är ett hem ser ut och hur den synen förändras genom olika historiska och kulturella processer (Marcus Idvall 2001, s. 21). Sverige blir mer och mer ett mångkulturellt land vilket breddar synen på definitionen av vad ett hem är.

Trots en strävan att hålla fast vid sina rötter och identifikationen med sin hembygd lyfter alla fyra informanter upp möjligheten att välja en dräkt endast efter dräkts utseende och inte på grund av släktband eller uppväxtort. Centergran ger exempel på en flicka som valt en dräkt från en ort hon saknade anknytning till men som hon ändå ville ha en koppling till (1996, s. 214). För att få det läste hon så mycket som möjligt om dräkten försökte skapa en känslomässig samhörighet och därmed upprätta en anknytning. Den estetiska aspekten var avgörande vid dräktval (ibid.). Detta, att kunna argumentera för sitt dräktval är något flera av informanterna lyfter fram. Informant 3 menar till exempel att om hon väljer en dräkt endast för att den är vacker skulle hon (informant 3) säkerligen få förklara sig. Men som förklaring skulle det räcka med att jag (informant 3) tyckte att den var vacker.

3.2. Känslor

Oavsett om en dräkt väljs på grund av släktband eller skönhet tycks känslorna vara av betydande roll. Informant 2 betonar vikten av att vara försiktig då man bär en dräkt från en annan plats än den man kommer från. Det kan vara känsligt att komma utifrån, till en plats med den nya ortens dräkt. Även om alla informanter menar att det är fullt möjligt att välja en dräkt endast för att den är vacker är det ingen av dem som har valt dräkt från en annan ort än sin hemort, för att de tyckte att den var vacker. Informant 4 säger att: "En skåning tar inte en dräkt från Dalarna bara för att dom tycker att dem är fina". Men frågan är om det är okej att välja dräkter från olika härader inom Skånes gränser. Informant 3 håller på att sy en tröja med delar och inspiration från två härader. Hen är beredd på att få förklara sig men ser det som helt okej bara hen vet vad hen har gjort. Faran i det hela är att någon annan ser den färdiga tröjan och tror att det är en "korrekt" tröja. Informant 4 berättar att många människor ser på dräkten som ett statistiskt plagg men så var inte fallet. Att människorna i

bondesamhället skulle gått klädda i likadana kläder stämmer inte överens med verkligheten (Centergran 1996, s. 229). Det var ingen uniformsliknande klädsel (ibid.). Nylén menar att folkdräkterna med tiden har förändrats och att det inom en viss bygd har förekommit många dräkter av olika slag (Nylén 1974 a, s. 21, Nylén 1971, s. 24). Kombinationen av olika dräktdelar har också varierat. Från tiden runt 1850 var det en mångfald av dräkter och dräktdelar. På grund av detta går det inte att tala om dräkten som den enda i bygden. Men trots det är just det som sker (ibid.).

Sigfrid Svensson såg på Skånes dräkter som uppdelade i fyra hörn (Svensson 1935, s. 298-299). Han menade att det i Skåne fanns fyra dräktområden. Områden inom vilka det fanns stora likheter i dräkternas utformning (ibid.). Arnö-Berg & Hazelius menar att allmogens kläder inspirerades av närliggande socknar (Arnö-Berg & Hazelius 1976, s. 22). Att informant 3 väljer att kombinera delar ifrån olika härader i sin tröja är kanske inte så revolutionerande egentligen men vi tycks vilja hålla fast i att dräkten skall se ut på ett visst sätt. Informant 3 är medveten om vad hen gjort och tycker då det är helt okej. Att mixa och blanda är något som tycks gå hand i hand med DIY-rörelsen men för informant 2 är det viktigt att mönsterdelarna till hens dräkter är korrekta, alltså exakta kopior av historiska förlagor. Hen har inte köpt några mönster från hemslöjden då hen ansett att de inte varit av tillräckligt god kvalitet. Hen menar att det har varit "omritade grejor hit och dit".

3.3. Rätt och fel inom folkdräktsrörelsen

När jag ställer mina informanter frågan, på vilket sätt en dräkt kan vara fel att bära svarar de lite olika. Informant 1 har inte tidigare reflekterat över frågan men lyfter ändå fram att det är vanligt att välja sin dräkt utifrån en ort man har koppling till men nämner att det inte är förbjudet att välja dräkt från en annan ort. Det finns en risk i att bära kläder från en ort man saknar koppling till och genom att man inte känner till hur dräkten skall bäras (informant 1). En invändning mot detta resonemang kan vara att det idag är få som faktisk vet hur en dräkt skall bäras i. Att välja en dräkt utan att känna till hur den skall bäras kräver hjälp (informant 2). Att bära dräkten fel kan resultera i åtlöje (informant 2). Faran med att bli till åtlöje bottnar i att dräkten är så starkt kopplad till både personen som bär den och orten den representerar. Arnö-Berg och Hazelius-Berg menar att det är en hederssak att bära sin dräkt på ett korrekt sätt (Arnö-Berg och Hazelius-Berg 1975, s. 207).

Åhlvik och von Busch beskriver att DIY-rörelsen ifrågasätter "klassmarkören" den Goda Smaken (Åhlvik & von Busch 2009, s. 14). Det handlar om att spränga gränser, ifrågasätta och skapa en ny estetik byggd på nya lagar vilket i sin tur borde betyda att hemslöjden som utnämndare av vad god smak ifrågasätts. Hur klarar folkdräktsrörelsen detta? Åhlvik och von Busch menar att hembygdsrörelsen möter fler utmaningar då hembygdsbegreppet luckras upp och vidgas (Åhlvik & von Busch 2009, s. 16). Hantverkstraditionens fokus på att göra "rätt" och tesen "det var bättre förr" kan få en förlamande inverkan på så vis att nya metoder och material inte tillåts (ibid.). Hemslöjden har genom sin försäljning av material och färdiga dräkter spelat stor roll för bevarandet av kunskaper inom folkdräktsområdet (Arnö-Berg & Hazelius -Berg 1976-1975, s. 46). Informant 4 beskriver hemslöjdens arbete med dräkter från olika härader som en ekonomisk konstruktion. Man skulle sälja material. Hemslöjdens försäljning av material och färdiga dräkter har spelat stor roll för bevarandet av kunskaper inom folkdräktsområdet Arnö-Berg & Hazelius - Berg (1976-1975, s. 46). Men informant 2 har inte valt att skaffa mönster från hemslöjden då hen anser att de inte lever upp till den korrekthet i relation till historiska förlagor, som

hen eftersträvar. Kanske kan det bero på att informant 2 eftersträvar mönsterdelar som överensstämmer med korrekta förlagor men för hemslöjden påverkade den ekonomiska faktorn i framtagandet av mönster och material. Vad händer med folkdräktsrörelsen i relation till DIY om gränser sprängs och en ny estetik byggs upp? von Busch (2009, s. 24) menar att fokus att hålla fast vid traditionella mönsterställningar inte tycks vara lika viktigt bland kretsar av hantverkare som lägger mer vikt vid global samverkan och ett snabbt utbyte av kunskaper. Går det att skala av en folkdräkt sitt kulturella bagage när det gäller material, former och tillverkningsrätt för att inte nämna de sociala signalerna en person som bär dräkt sänder och ändå kalla det en folkdräkt?

När informanterna svarar på frågan på vilket sätt en dräkt kan vara fel att bära handlar svaren mycket om att dräkten bärs på fel sätt. Informant 4 lyfter upp aspekter som att dräkstens olika delar har symboliserat olika saker. Det kan t ex. handla om att visa civilstånd, vilket informant 4 tycker att vi skall bevara och respektera idag. Min tanke är att om vi inte kan dessa symboler idag, kan vi inte heller respektera och följa dem. De som känner till reglerna kan då uppfatta att vi gör fel. Informant 1 ger exempel på att dräktedelar som tillhör högtid till exempel inte kan användas vid en vanlig kaffeservering. Det är viktigt att inte blanda dräktedelar från olika tider eller att bära moderna accessoarer till så som till exempel tennisskor (informant 2). Om vi inte längre kan tala folkdräkternas språk kan vi inte heller läsa av de signaler dräkternas olika uttryck sänder (Asplund 1983, s. 178). Denna oförmåga att förstå folkdräkternas språk kan förstås genom Löfgrens (1979 a) teorier om kultur. Förstår vi inte vad folkdräkterna signalerar kan vi inte heller klä oss "rätt". Men den lokala gemenskapen tycks förlora sin roll då Internet mer och mer sammankopplar hantverkare och hemslöjdares hemverkstäder i en global värld (von Busch 2009, s. 24). Kanske håller inte dessa hantverkare på samma sätt fast vid traditionella mönsterställningar men värderar det handgjorda högt. Frågan är då vad som händer om ett sådant tankesätt kommer in i folkdräktsrörelsen. Kommer våra traditionella dräkter att leva kvar och om inte kan vi ändå fortsätta att tala om dräkter unika för olika härader eller kommer dräkternas former mer och mer luckras upp?

3.4. Vad kläder signalerar

Flera av informanterna talar om faran med att förlöjliga dräkten och bärandet av dräkten. Enligt informant 3 bottnar faran i: "att detta är inte maskeradkläder utan det här är seriöst och jag tror att de flesta som skaffar sig en dräkt gör det hyfsat allvarligt". Informant 4 tar upp komplexiteten i att om vi klär på oss 1700-tals kläder ses det som en utklädnad men om vi tar på oss allmogens kläder skall det inte kopplas till maskerader och karnevaler trots att dräkterna egentligen är en utklädnad (informant 4). Allmogens kläder har redan under 1700-talet fungerat som en utklädnad för damer och herrar i högre kretsar (Nylén 2007, s. 245). Genom kläderna kunde de "byta" stånd (ibid.). Vad gör vi idag när vi tar på oss våra dräkter? Kläder använder vi för att bygga en identitet och visa vår livsstil (Jacobsson 1993, s. 102). De kulturella koderna vi visar genom vårt klädbruk existerar alltid i en kontext (Jacobson 1993, s 97). I den folkdräktskultur vi byggt upp existerar kulturella koder och som merparten av informanterna anser innebär bruk av folkdräkt inte att vi klär ut oss även om vi faktiskt gör det. Kläder uttrycker tillhörighet och tillhörighetsfaktorn tycks starkt förankrad till identitet och hembygdsfaktorn som har en avgörande roll i folkdräktsbruket (Aravanitidou & Gasouka 2011, s. 20).

3.5. Bära svensk folkdräkt med annan kulturell bakgrund

När det handlar om att bära svensk folkdräkt fast man har ett annat ursprungsland vill inte informanterna se några hinder men det känns för flera av informanterna främmande och otänkbart. Anledningen är att dräktbruket bottnar i en koppling till historien och hembygden. Informant 3 och 4 ifrågasätter varför man skulle vilja bära svensk folkdräkt om man inte kommer ifrån Sverige. Finns det en baktanke med det eller en önskan att låtsas vara något man inte är? (informant 3). Människor har historiskt sätt kunnat skiljas åt genom sina kläder (Nylén 1971, Arnö- Berg & Hazelius- Berg 1976 1975, s. 16). En bygdedräkt kan symbolisera både en nation och en etnisk grupp (Centergran 1996, s. 58-70). Kanske ligger problematiken i att människor med en annan kultur i bagaget bär svenska folkdräkter med att vi inte längre kan förhålla oss till de "ramar" av igenkännande vi satt upp. Brück skriver om begreppet identitet och menar i sin likhetsmodell att det inte finns några människor eller grupper som är helt identiska (Brück 1984, s. 66- 67). För att se likheter måste vi ha något att förhålla oss till och det är olikheter. För att vi som individer eller grupper skall uppfatta samhörighet krävs det att vi ser oss olika andra människor. Denna likhet kan till exempel återfinnas i en nationstillhörighet där vi har en känsla av tillhörighet som bottnar i att vi delar gemensamma erfarenheter.

För informant 3 handlar bärandet av dräkt om att känna sig svensk. Under vissa omständigheter känner vi oss mer som en del av en viss grupp som till exempel då vi är utomlands och upplever oss mer som svenskar än hemma vilket även informant 2 har erfarenhet av (Brück 1984, s. 66- 67). Alltså är både begreppet identitet och kultur relativt (ibid.). Ehn beskriver etniska grupper som människor som känner tillhörighet med varandra och synliggör denna tillhörighet för andra människor (Ehn, s. 1993, s. 79-81). Informant 3 uppskattade inte att Sverigedräkten presenterades tillsammans med en slöja. Låg problemet i att kluten (Huvudbonad för gift kvinna) tagits bort eller i att slöjan lagts till? Att inte bära hela dräkten visade på ett sätt att man inte respekterade och accepterade dräktens språk, att gift kvinna har klut. Kanske bottnar rädslan av att låta alla bära dräkt i att traditionerna och kulturarvet skall luckras upp, beblandas och långsamt gå förlorat. Det kan bottna i en rädsla för det okända och fungera som Centergran beskriver det, att dräkten kunde användas för att hävda sig mot nykomlingar⁶ (Centergran 1996, s. 129). Eller handlar det om Brücks syn på identitet som något relativt baserat på en känsla av tillhörighet som bottnar i gemensamma erfarenheter (Brück 1996, s. 66-67). Känner vi inte en relation eller ett släktskap till en kvinna i folkdräkt men med slöja för att det signalerar att hon kommer från en annan kultur kan det vara för att hon enligt Brücks likhetsmodell snarare hamnar i gruppen okänt för oss. Vi kan inte helt läsa av det vi ser vilket skapar en känsla av främlingskap (Brück 1984, s. 66-70). Löfgren skriver om hur vi med hjälp av kultur förklarar, systematiserar och filtrerar (Löfgren 1979 a, s. 15). Enligt Ehn finns det inga grupper med skarpa avgränsningar utan vad det handlar om är människor som känner samhörighet med andra människor och gör denna samhörighet synlig för andra människor (Ehn 1993, s.79).

Allmogens kläder har också benämnts nationaldräkt (Centergran 1996, s. 61-62). Ordet nationaldräkt handlar om både nation och därmed nationstillhörighet. Ordet folkdräkt ändvänder också och handlar om ett folk som sammanbinds genom sin gemensamma identitet genom härkomst och särpräglad kultur (ibid.). Kanske är orden vi använder för dräkterna så starkt förankrade i att gälla de människor de från början användes av.

⁶ Information från dräktkommite i Värmland från början av 50-talet (Centergran 1996, s. 129).

Folkdräkter använts vid festligheter så som svenska flaggans dag (Centergran 1996, s. 180, 205-206). Dräkterna i kombination med svenska flaggan har fungerat som en symbol för den uråldriga och fria nationen, Sverige som stort med alla dess invånare. Folkdräkten som ett uttryck för det genuina och inhemska var vanlig i början av sekelskiftet. Den nationella tillhörigheten betonades för att senare gå över till en mer lokal symbolik (ibid.). Tidskriften *Hembygden* speglar dåtidens syn på bruk av folkdräkt och att det är något som starkt kopplas samman med härkomst: "Och man bör hålla strängt den regel att man skall bära den dräkt som man av härkomst hör samman med och då vara omutligt noga med att det är en "riktig" dräkt man bär" (Folkdanserska 1961, s. 6). Denna tanke på nationen och hembygden som navet i dräktbruket tycks fortfarande vara vägledande i dräktval. Dräkterna tycks vara för de som är svenska, genom födsel eller som verkligen vill vara svenska och känner sig som sådana som informant 3 uttrycker det.

Däremot anser mina informanter att det är okej att välja dräkt endast utifrån dess skönhet även om ingen av dem har gjort det. Detta synsätt, att välja en dräkt endast på grund av dess skönhet går rakt emot skribenten Dallmer i tidningen *Hembygden* från 1951 (Dallmer 1951, s. 103). Dallmer är tydlig med att det finns endast ett svar på denna fråga. Man skall bära den dräkt man genom födsel, härstamning eller på grund av andra orsaker, är berättigad till att bära. Att "lägga sig till med " en dräkt endast för att den är klädsam och vacker eller för att man kommit över den till ett bra pris är förkastligt. Dallmer anser dräkten vara en gamla tiders symbol för gemenskap och samhörighet, som förenade människor från samma härad, socken, bygd och så vill han att det skall fortsätta att vara.

3.6. Äkta enligt dräktpolisen

Alla informanter nämner begreppet dräktpolis och hur känsligt det kan vara att påpeka hur någon annan bär sin dräkt. Informant 3 menar att: " dräkt betyder väldigt mycket för de människor som engagerar sig i det och jag tror att det är väldigt mycket känslor och det är väldigt laddat och att dessa människor tror jag har två grundtankar och det är att man vill vara fin och man vill föra en tradition vidare, för det handlar om våra rötter och hur vi kommunicerar med andra". Centergran beskriver dräkten som starkt kopplad till bäraren då vi blir ett med dräkten (Centergran 1996, s. 223). Därför tar vi det så personligt då den dräkt vi bär blir kritiserad (ibid.). När det handlar om rätt och fel angående dräktbruk kan hetsiga och ändlösa debatter uppstå (Centergran och Kirvall 1986, s. 26). Bakgrunden till sådana debatter kan till exempel vara en dräkt som kopierats många gånger och på så vis resulterat i en enligt vissa "felaktig" dräkt (ibid.).

3.7. Slutsats

Sammanfattningsvis kan konstateras att samtliga av mina informanter anser att det finns en frihet i valet av folkdräkt vilket innebär att det skulle vara fullt möjligt att välja en dräkt från en annan härad än den man på ett eller annat sätt har koppling till. Trots denna uppfattning har samtliga av informanterna valt dräkt kopplad till sin uppväxtort, hemort eller bostadsort. Informant 3 sticker ut genom att hen har valt att kombinera delar från olika härader i Skåne men betonar att hen är högst medveten om vad hen har gjort. Viktiga faktorer när det handlar om val av folkdräkt är enligt informanterna att det finns en anledning, en bakgrund till att just "den" valda dräkten blev vald. Det bör finnas en tanke

bakom valet av dräkt och tanken botten oftast i en känsla av tillhörighet och/eller koppling till den orten den aktuella dräkten sägs komma från. Det kan handla om hembygdstillhörigheten. Det tycks vara viktigt för oss att "legitimera" vår delaktighet i en viss gemenskap så som vår hembygd.

När det handlar om huruvida en dräkt kan vara rätt eller fel att bära vill ingen av informanterna vara dömande och säga att du får ha men inte du. Trots denna önskan om öppenhet finns en försiktighet när det handlar om att bära svensk folkdräkt då man kommer från en annan kultur. Rädslan tycks ligga i att dräkten inte bärs på ett korrekt sätt och inte signalerar det den historiskt har gjort. Men rädslan för att en dräkt bärs fel finns även om människor från en annan svensk ort som saknar den lokala ortens uttryck och tradition bär dräkten. Kanske kan detta förstås genom att kulturarvet betyder olika saker för olika människor beroende på var man bor och var man kommer ifrån (Weibull 2014). Vad som händer med folkdräktsbruket i en mer globaliserad värld är oklart. När kunskaper byts ut över nationella gränser är det ofrånkomligt att geografiska avgränsningar luckras upp vilket tycks vara en naturlig utveckling inom DIY-rörelsen. Hur dräkternas utformning kommer att utvecklas är oklart och det finns en mängd spännande områden att studera vidare.

4. Sammanfattning

Uppsatsens fokusområde är val och bruk av folkdräkt bland människor aktiva inom dräktoområdet i Skåne. Syftet är att bringa klarhet i vilka åsikter som finns kring val av folkdräkt idag. Studiens frågeställningar lyder:

- Vilka faktorer är påverkande i valet av folkdräkt?
- Vilken uppfattning har informanterna om på vilket sätt en dräkt kan vara rätt eller fel att bära?

Undersökningens huvudsakliga empiriska material utgörs av kvalitativa intervjuer. Fyra personer aktiva inom dräktoområdet har intervjuats. Tre av fyra informanter kommer i kontakt med folkdräkt genom sitt yrke varav en gör det ideellt. Fyra kvalitativa halvstrukturerade intervjuer genomfördes. Samtalen spelades in, transkriberades och bearbetades till ett resultat. Även en genomgång av äldre publikationer med fokus på folkdräkt har gjorts för att vägas mot informanternas svar. Informanternas svar har jämförts och analyserats i relation till tankesätt inom DIY, Do it yourself- rörelsen. DIY utgår från att vi människor själva kan skapa lösningar för saker som händer i våra liv. Det är en reaktion mot slit- och släng- kulturen (Åhlvik & von Busch 2009, s. 15). Det handlar om ett globalt hantverk med samverkan över nationsgränserna (von Busch 2009, s. 24). Fokus läggs inte längre enbart på det traditionella men det handgjorda värderas högt (ibid). Begreppet identitet undersöks genom litteratur och jämförs med informanternas syn på folkdräkt som ett fenomen, starkt kopplat till den personliga identiteten och tillhörigheten på en viss ort.

Begreppet folkdräkt är komplext och för att bringa klarhet i alla de olika benämningar på de kläder allmogen en gång bar konkretiserar studien vad olika begrepp innefattar med hjälp av litteratur, adekvat inom ämnet. Det finns idag många benämningar på de kläder vi kallar för folkdräkter (Centergran 1996, s. 55). Exempel är nationaldräkt, bygdedräkt, häradsdräkt, sockendräkt, landskapsdräkt, allmogedräkt och hembygdsdräkt (ibid.). Författare definierar begreppen olika. Genom kulturarv kan vi förstå oss själva genom tidigare generationers handlingar (Knut Weibull i Ditt kulturarv rasar- än sen då? 2014). Kultur och historia hjälper oss att skapa mening och sammanhang i vår tillvaro (Ditt kulturarv rasar- än sen då? 2014).

Allmogens kläder har använts av människor i olika kretsar och tider. Till exempel som utklädnad av studenter redan under 1700-talet (Nylén 2007, s. 245, Nylén 1974 a, s. 245). Folkdräkterna var en av de vanligaste symbolerna/ markörerna för nationen Sverige under tidigt 1800-tal (Arnö-Berg & Hazelius-Berg (1975, s. 38- 45, Centergran 1996, s. 58-70). Dräkter har spelat en stor roll när det handlar om att markera ståndstillhörighet och gemenskap (Nylén 1971, Arnö-Berg & Hazelius-Berg 1975, s. 11-16). Under 1800-talets nationalromantik ökade folkdräktsintresset (Centergran 1996, s. 60-61). I början av 1900-talet var det vanligt att bära dräkt vid olika tillställningar framförallt inom folkdans (Centergran 1996, s. 78, 96).

Folkdräkt har historiskt valts utifrån ens hembygd (Centergran 1996, s. 207). Enligt det resultat som framkommit anser samtliga informanter att det finns en frihet i att välja vilken folkdräkt man vill, om så bara för att den är vacker. Man måste inte ha en anknytning till orten som dräkten kommer ifrån. Trots denna inställning anser majoriteten av informanterna att anknytningen till dräkten är viktig. Väljer man en dräkt från en annan ort än en ort man har anknytning till kan en förklaring behövas (informant 3). Dräkterna är starkt kopplade till känslor. Det handlar om att dräkten är så starkt kopplade till individen som bär den genom till exempel dräkstens koppling till bygden och därmed tidigare generationer. För informanterna handlar det snarare om att bära dräkten på rätt sätt än att bära dräkt från rätt ort. Det är viktigt att dräktdelarna sitter rätt för annars finns det risk för ett förlöjligande vilket flera av informanterna lyfter fram. Genom att bära dräkten rätt kan vi bevara de signaler dräkten sänder om till exempel bärarens civilstånd (Informant 4).

Ingen av informanterna hade några starka åsikter om att det skulle vara förbjudet att bära svensk dräkt om man kommer från ett annat land men flera av informanterna ställde sig frågande till varför man ens skulle vilja göra det. Varför man inte vill bära sitt eget hemlands dräkt i stället. Det fanns lite av en oro i att bäraren skulle ha en baktanke med det hela (Informant 3). Flera av informanterna menar att det är svårt för en person som kommer utifrån att helt förstå och läsa av vad dräkterna signalerar. Det medför en risk att dräkten bärs på fel sätt.

Samtliga informanter berör ordet dräktpolis och beskriver det som personer som ansett/ anser sig veta bättre än andra om huruvida människor bär sin dräkt rätt eller fel. Informanterna berättar om hur sårad en människa kan bli när någon kommer fram och säger att du bär din dräkt fel. Dräkterna är så starkt kopplade till vår identitet och därför kan ett sådant uttalande vara så sårande. När det handlar om kläder och identitet är folkdräkten ett starkt exempel på hur vi "förenar" oss med vår dräkt. Dräkten fungerar också enande för olika grupper med människor (Centergran 1996, s. 156-157). Att dräkten fungerar enande betyder att den också kan fungera avskiljande. Brücks syn på identitet bygger på att när vi som individer rör oss i grupper vi anser oss tillhöra, men att tillhöra en grupp betydde att vi samtidigt ser oss olika några andra (Brück 1984, s. 66-67).

DIY-rörelsen bygger på en öppenhet i en värld där kunskaper byts snabbt över nationella gränser (von Busch 2009, s. 24). Synen på att göra "rätt" och "fel" inom folkdräktsrörelsen kan komma att luckras upp och vad händer då? Hur kommer då folkdräkternas fortsatta existens att påverkas?

Källförteckning

- Alexandersson, M. (1994) I Starrin, B. & Svensson, P-G. (red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur. ss. 111-132.
- Alvesson, M. (2011). *Intervjuer: genomförande, tolkning och reflexivitet*. (1. uppl.) Malmö: Liber"
- Araskog, R. & Stellborn, K. (1978). *Våra folkdräkter: från flasketröja till bussarong : studieplan*. 3. uppl. Stockholm: LT
- Arnö-Berg, I. & Hazelius-Berg, G. (1975). *Folkdräkter och bygdedräkter från hela Sverige*. 2. tr. Västerås: Ica-förl.
- Arvanitidou, Z. och Gasouka, M. (2011), Dress, Identity and Cultural Practices." *International Journal of the Humanities* 9.1. ss. 17-25.
- Asplund, J. (1983). *Tid, rum, individ och kollektiv*. Stockholm: LiberFörlag
- Brück, U. (1984). Identitet, lokalsamhälle och lokal identitet. *Rig*. 67(3), ss. 65-78.
- Brück, U. (2006). Inledning. I Nilsson, B,G. (red.), *Påklädd, uppklädd, avklädd om kläder, kropp och identitet*. Enskede: TPB, ss.9-19.
- Centergran, U. & Kirvall, K. (1986). *Folkdräkter förr och nu: tradition och sömnad*. Stockholm: LT
- Centergran, U. (1993). *Dräkter i våra bygder: förteckning över det vi brukar kalla folkdräkter*. Stockholm: Nämnden för hemslöjdsfrågor
- Centergran, U. (1996). *Bygdedräkter, bruk och brukare*. Diss. Göteborg : Univ.
- Dallmer, H. (1951). Om bärandet av bygdedräkter. I *Hembygden* 7-8. ss. 103- 105.
- Ditt kulturarv rasar- än sen då? (2014) [video]. <http://www.raa.se/2014/07/vad-ska-vi-med-kulturarv-till/> [2016-05-17]
- Ehn, B. (1993) Etnicitet: symbolisk konstruktion av gemenskap I Ehn, Billy & Arvidsson, Alf (red.) *Kultur och erfarenhet: aktuella teman i svensk etnologi*. Stockholm: Carlsson ss. 65-94.
- Eldvik, B. (2006) Dräkten som kulturarv. I Nilsson, B,G. (red.), *Påklädd, uppklädd, avklädd om kläder, kropp och identitet*. Enskede: TPB, ss. 66-72.
- Folkdanserska. (1961). Aktning för dräkten. I *Hembygden*, nummer okänt. ss. 6

- Hellner, B. (1956). Några synpunkter på bygdedräkten. I Hembygden nr:6. ss. 88-89
- Idvall, M. (2004). Hur hembygden händer. I Arcadius, Kerstin (red.) *Hembygd överallt: kulturarv, historia och ideellt arbete*. Lund: Skånes hembygdsförbund ss. 19-24.
- Jacobson, M. (1993) Att klä sig- smak, stil och symbolik I Ehn, Billy & Arvidsson, Alf (red.) *Kultur och erfarenhet: aktuella teman i svensk etnologi*. Stockholm: Carlsson ss. 95-123.
- Karlsson, M. & Linder, C. (1988). *Det minsta alla folkdansare bör veta om folkdräkt*. [S.l.]: Sörmländska ungdomsringen.
- Larsson, Staffan (1986). *Kvalitativ analys: exemplet fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur
- Liljequist, M. (1993) Socialisation från vaggan till graven I Ehn, Billy & Arvidsson, Alf (red.) *Kultur och erfarenhet: aktuella teman i svensk etnologi*. Stockholm: Carlsson ss. 11-40.
- Lundström, C. (2005). Särarternas tyranni och välsignelse. Hemslöjden och sockendräkterna som kön och klass, I Svensson, B. & Waldén, L. (red.) *Den Feminina textilen: makt och mönster*. Stockholm: Nordiska museets förlag. ss. 163-180.
- Löfgren, O (1979 b). Människan i naturen (1979). I Frykman, J & Löfgren, O. *Den kultiverade människan*. 1. uppl. Lund: Liber Läromedel ss. 45-73.
- Löfgren, O. (1979 a). Inldening. I Frykman, J & Löfgren, O. *Den kultiverade människan*. 1. uppl. Lund: Liber Läromedel ss. 11-18.
- Lönnqvist, B. (2007). Förutsättningar för folkdräktens uppkomst och utformning i Europa. I
- Lönnqvist, B. (1974). Förutsättningar för folkdräktens uppkomst och utformning i Europa. I Svensson, S (red.). *Folklig dräkt*. Lund: LiberLäromedel. ss66-84
- Nilsson, B, G. (2006). Att förkroppsliga nationen. I Nilsson, B,G. (red.), *Påklädd, avklädd, avklädd om kläder, kropp och identitet*. Enskede: TPB, ss. 20-36.
- Nylén, A-M. (1974 a). *Folkligt dräktskick i Västra Vingåker och Österåker*. Diss. Stockholm : Högsk.
- Nylén, A-M. (1974 b). Folkdräkterna och folkdräktsrörelsen. I Svensson, S. (red.). *Folklig dräkt*. Enskede. ss.236-254.
- Nylén, A-M. (1974 c). Drätkonservatismeni V. Vinåker och Österåker. I Svensson, S (red.). *Folklig dräkt*. Lund: LiberLäromedel, ss. 155-168.
- Nylén, A-M. (1976[1971]). *Folkdräkter ur Nordiska museets samlingar*. [Ny utg.], 4. tr. Stockholm: Nordiska mus.

Nationalencyklopedin, revitalisering. (u.å.)
<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/revitalisering> (Hämtad 2016-06-20)

Skräddare, B. (2013). Bygdedräkter från Flen i Södermanland.
www.folkdrakt.se/bild/flen/flen.htm (Hämtad 2016-03-19).

Svenska akademins ordbok (1933). Identitet.

Svensson, S (1935). *Skånes folkdräkter: en dräkthistorisk undersökning 1500-1900*. Diss Stockholm : Högsk.

Svensson, S. (1974). Modeväxlingar och bygdedräkter. I Svensson (red.) (1974). *Folklig dräkt*. Lund: LiberLäromedel. ss. 85-94.

Svensson, S. (red.) (1974). Modeväxlingar och bygdedräkter I Svensson, s. *Folklig dräkt*. Lund: LiberLäromedel. ss. 60-84

Sörlin, S. (1998). Artur Hazelius och det nationella arvet. I Medelius, Hans, Nyström, Bengt & Stavenow-Hidemark, Elisabet (red.) *Nordiska museet under 125 år*. Stockholm: Nordiska museet. ss. 16-39.

Vinge, L. (2004). Hembygden -ett rum av tal och skrift. I Arcadius, Kerstin (red.) *Hembygd överallt: kulturarv, historia och ideellt arbete*. Lund: Skånes hembygdsförbund ss. 7-12.

von Busch, O. (2009). Nya hushållstaktiker för det folkliga hantverket. I Åhlvik, Clara & Busch, Otto von (red.) *Handarbete för en bättre värld*. Jönköping: Jönköpings läns museum. ss. 23-35.

Åhlvik, C. & von Busch, O. (red.) (2009). *Handarbete för en bättre värld*. Jönköping: Jönköpings läns museum

Öhlander, M. (2011). Utgångspunkter. I Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus (red.). *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur. ss. 11-35.

Önnefors, A. (2004). Hembygden i den globala byn. I Arcadius, Kerstin (red.) *Hembygd överallt: kulturarv, historia och ideellt arbete*. Lund: Skånes hembygdsförbund. ss. 25-32.

Bilaga 1

Fig. 1. T.v: Egensydd Oxiedräkt bestående av särk med öppna armar. T.h. Egensydd Torna dräkt bestående av bland annat en mörk väst med förlaga från nordiska museet, skinnbyxor, vit vadmullströja, blå

Fig. 2. Dräkt från Härestad.
Fotograf: Ingrid Sjöberg

Fig. 3.T.v: Dräkt från Härestad.. T.h:
Torna dräkt från mormors mor
(förutom skjortan). Fotograf: Ingrid
Sjöberg

Fig.4. Oxiedräkt, själv sytt förklädet
1 med mammas modell som förlaga.
Fotograf: Ingrid Sjöberg

Bilaga 2

Samtycke till deltagande i intervju av Ingrid Sjöberg.

Intervjun görs som en del av en uppsats i kursen KUS122, vid Göteborgs universitet. Uppsatsen berör ämnet folkdräkt.

- * Jag samtycker till att delta i en ljudinspelad intervju den 2016.
- * Jag är medveten om att jag när som helst under intervjun kan avbryta både ljudinspelningen och själva intervjun.
- * Jag är medveten om att den information jag ger kommer att presenteras anonymt.
- * Jag är medveten om att den inspelade intervjun endast kommer att användas till Ingrid Sjöbergs uppsats.

Intervjuare

Intervjuperson

Bilaga 3

Intervjumall

Personalia

Vad ligger bakom ditt intresse för folkdräkter?

Äger du en egen dräkt? När brukar du bära den?

Har du sytt/tillverkat den själv?

Hur har du fått tag på material/ mönster? Etc.

Val av folkdräkt

Hur gick det till när du valde folkdräkt?

Vilka råd brukar du ge till de som önskar skaffa dräkt när det gäller val av vilken?

Vem bär folkdräkt

Anser du att vem som helst kan bära vilken folkdräkt som helst?

Varför eller varför inte?